

ՎԵՐԵԼԵԱՆ

Pashin

ՇԱԲԱԹԵՐԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ
ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԲԱՐՈՍԱԿԱՆ
ՅԵՐՈՒՍԱԿ
1905
ԹԻԻ 13 ՄԱՐՏ 23
ԽՐԱԳԵՐ-ՏՆՕՐԵՆ
Ա. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ
ԻԶՄԻՐ
M. M. HASSELIAN & Co. Smyrna

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԵՂԻՇԷ ԵՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ	Լիւդիա	345
	Հանգիստը	347
ԿԱՐՕ.	Կեանքի Գինովութիւնը	350
ԱՐՇ. Ա. ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆ	Կրօնական թերթերը Մեր Մէջ	351
ԻՐԻՍ	Ոււրուագծեր	359
Ղ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ	Ծոյլ ժամեր	360
Գ. Ս. ԱՐՍԷՆԵԱՆ	Նամակ Ատանայէն	364
ՎԱՐՍԱՄ	Համաշխարհային Արձագանգ	365
	Լրաքաղ	368

ՅԱԶՈՐԴ ԹԻՒՈՎ

ԵՂԻՇԷ ԵՊ. ԴՈՒՐԵԱՆ

ԳԷՈՐԳ ՊՈՒՊԼԻ

Ա. Ա. ԱԼՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՎԱՂԻՆԱԿ

ԴԻՏՈՂ

ՇԱՀՆԱԶԱՐ

Դրաշարութիւնն գիտցող կամ սորվել ուզող, յիշ շատ հայերէնի վարժ, երիտասարդ մը կը փնտռուի գիմել հմտագրատուն:

ՀԵՌԱԳԻՐ ԹԻՒ 14

Ո՛ր եւ է գործունեայ մէկը կրնայ օրական 10—30 ֆրանք շահիլ, ծախելով շատ փնտռուած և զեաեղումն ալ գիրքին ապրանք մը. այս գործին համար ո՛չ վրամազլուխի պէտք կայ ոչ ալ ո՛ր եւ է յտանգ:

Տեղեկութիւնք ձրիապէս կ'տրուին, քարք-քօսքալի միջոցաւ զիմեւ:

Orient Général Office
AMSTERDAM

ԹԻԻ 13

23 ՄԱՐՏ 1905

Լ Ի Ի Դ Ի Ա *

Գործք. Ժ.Զ. 13 - 15

Մ. Զ Գ Ե Յ Ո Ւ Թ Ե Ա՛ Մ Բ Ը այն տեսիլքին՝ ուր Մակեդոնացիի մը աղերսալից հրաւերն ընդունեց՝ Պօղոս Առաքեալ առաջին անգամ ռաք դրաւ Եւրոպական հողին վրայ, եւ ուղղուեցաւ դէպի Փիլիպպէ:

Շարաթ օրն՝ իր ընկերներուն հետ՝ այցելեց հրէական այն աղօթատեղին՝ որ շինուած էր հաւանաբար Գանգրիտէսի ափունքին մօտ, եւ հոն ժողովուած կիներու հետ խօսեցաւ իր աւետարանը: Ատոնց մէջ կը գտնուէր Լիւդիա՝ Թրուատիրէն գաղթած կին մը «երկիւղած յԱստուծոյ», այսինքն հեթանոս կին մը՝ որ հրէութիւնն ընդգրկած՝ հրաժեշտ տուած էր հին կրօնքի մը նախապաշարունակներուն:

Լիւդիա «ծիրանեւաճառ» էր արհեստով, եւ թէպէտ առուտուրի մը աշխարհիկ հոգեբը կը ծանրանային իր կանացի ուսերուն վրայ, սակայն կենցաղական այդ զբաղումը արդելք մը չէր եղած որ հոգեւոր շահավաճառութեան մը արթնութիւնն ալ պահէ իր մէջ, եւ «սիրտը բացուած» յօժարութեամբ միտ դրաւ Պօղոսի խօսքերուն: Միւս կողմանէ՝ հրապարակային այդ գործառնութիւնը՝ որ անսովոր աշխատանք մ'էր ընտանիքի մօր մը համար՝ երբեք չէր կրցած թարշամեցնել անոր բարոյական գեղեցկութիւնն ու պատիւը, ինչ որ կրնար կասկածուիլ այնպիսի շփումներէ կամ յարաբերութիւններէ,

* Խօսուած ամսոյ 10 ին հինգշաբթի առաւօտ կանանց համար:

զոր ստիպուած էր ընել նա՝ զեղիս ու լոյծ կեանք մը ապրող ընկերութեան մը ա՛յս կամ այն դասախարգին հետ: Տիրապէ՛ս ուրեմն «երկրւոյ ծովերուն» հոգին կը ներգործէր անոր մէջ, եւ ատո՛վ անշուշտ ընդունակ եղած էր ինքն ալ Աւետարանի աւելի լուրջ եւ աւելի լայն ըմբռնումներուն:

Ու Լիւդիա հաճոյքով մը որոշեց մկրտուիլ. իր վաճառած ծիրանիներէն չա՛տ աւելի չքեղ երեսցաւ իր աչքին այն նոր ծիրանին՝ որ՝ գետակին խորը՝ արեւուն ցոլացիկ խաղերուն տակ պիտի փողփողէր իր մարմինին շուրջը, ու այդ երփնեւրանգ հանդերձաւորումը ա՛լ աւելի պիտի կրնար պահպանել զինքը ո՛ր եւ է աղտեղի հպումներէ: Բայց այս բաւական՝ չէ՛ր, պէ՛տք զգաց նաեւ որ իրեններն ալ միեւնոյն կարմիրով պճնուին: «մկրտեցաւ ինքն եւ տուն իւր»: Ա՛յս է ակնյայտի արդիւնքը այն բարոյական աղդեցութեան՝ մա՛նաւանդ կնոջ մէջ մը պահանջուած՝ որով կարենայ ինքը առտնին հովանաւորութեան ու մայրենի խնամքներուն մէջ դնել մի՛շտ պատասխանատուութեան մը հօր զգացումը: Իրեններն ալ սրբելու պարտականութեան անդիմադրելի ոյժն ըլլալ ընտանեկան յարկին մէջ. պարկեշտ կեանքի եւ բարեպաշտ մտածութիւններու ժամադրաւայր մ՛ընել «իր տունը»:

Լիւդիա՝ ժրագլուխ եւ երկիւղած՝ հիմա «հաւատացեալ» մը եղած էր Աւետարանին համար: Սակայն գերադանց համեստութեամբ մը՝ դեռ չէր համարձակեր խառնել իր անձն ա՛յն խումբին մէջ՝ որ ոսկի պսակներու իրաւունքն էր շինած: Ու վարանումով մը կ'ըսէր նա. «Եթէ զիս հաւատացեալ մը կը նկատէք . . . »: Լո՛ւս ստգտանք անոնց դէմ՝ որոնք ո՛չ մէկ ալնիւ նպատակ, ո՛չ մէկ բարի ձեռնարկ եւ ո՛չ մէկ քրիստոնէական առաքինութիւն ցոյց տալով իրենց մէջ՝ կ'առնեն իրենց վրայ հաւատացեալի պատիւ երեւոյթները, թափուր մնալով այն զօրութիւններէն՝ որոնցմով հնա՛ր է միայն ձեռք բերել հաւատքին փրկարար պտղաբերումը: Լիւդիայի այդ վեհերոս բառերը ինքնին կը վկայեն անոր խղճին սա անկեղծ թելադրութեանը՝ թէ ինք տակաւին բան մը չէր գործած յանուն Անոր՝ որուն հաւատաց, թէպէտեւ յստակ նայուածքով մը կը պարագիտէր այն ընդարձակ գետինը՝ որ կը տարածուէր ի՛ր եւ իրեններուն առջեւ մեծամեծ զոհողութիւններու համար: Երախտապարտ եւ երջանիկ կ'զգար ինք՝ զինքը իր փրկութեան աւետիսը բերողներուն հանդէպ՝ զորոնք իր տունն հրաւիրեց, բռնադատեց ու տարաւ. եւ հիւրասիրութեան մը մեծարանքով կ'ուզէր առնել իր առաջին քայլը՝ գործունէութեան այդ նոր շաւիղին մէջ: Հարկ կա՞յ արդեօք համեմատութեան դնելու Լիւդիայի հոգեկան այս զեղումը՝ սուտ «հաւատացեալ»ի մը ցամքած զգացումներուն հետ՝ որոնք դժկամակ կ'ընկուսին կ'առնեն փրկութեան գաղափարին՝ անձնուրութեան պահանջումին ու Աստուծոյ պաշտօնէին հանդէպ:

Պիտի գար օր մը՝ սակայն, ու առաջին անգամ Եւրոպական հողին վրայ աւետարանական ցօղով ուսճացած լիւգական այդ ծաղիկը ծիրանիներ պիտի հաղցնէր իր նմաններուն ալ, ու անոնցմով պիտի զարգարէր ո՛չ միայն Գանգրիտէօի՝ այլ եւ Ստրիմոնի ափունքները, այնպէս որ Առաքեալն ալ՝ տարինսր յետոյ՝ ողջունելով Փիլիպպէի աստուածասէր կիներու զասը իր կապանքներուն մէջէն՝ խրախոյս պիտի տար Եւոդիաներու եւ Սիւնտիքներու, որոնք հետեւող՝ «օգնական եւ գործակից» քոյրերը եղած էին անշուշտ Լիւդիայի՝ Աւետարանի նահատակութեան մէջ (Փիլ. Դ. 2-3)։

Հ Ա Ն Գ Ի Ս Տ Ը *

«Յոտն կաց և գնա՛. զի ոչ գոյ քեզ այսր հանգիստ» (Միք Բ. 10)

«Փռնացուք այսուհետեւ մտանել յա՛յնս հանգիստ, զի մի՛ որ ընդ նովին օրինակու անհուանութեանն անկանիցի» (Եբր Գ. 11)

Աշխատուած ու արդիւնաւորուած օրերու ու կեանքի իրաւունքըն է հանգիստը, յոգնած անդամներու՝ խոնջած ուղեղի հարկաւոր սթափուի մը, նորոգուի մը լարուած ղապանակին՝ որ կը գործէ չարժու մի մեղմ կամ ուժեղ ներդաշնակութեամբ մը։ Հանգիստը քաղցրագոյն վայելք մը կը դառնայ, կամնուած բարդերու մէջէն յարդը բաժնող ու ցորենն շտեմարանող՝ այն խմաստուն հոգածութեան շնորհիւ՝ որ ապահովութիւնն է մշակին։

Կա՛ն սակայն մարդեր որ առանց համակերպելու այդ սահմանեալ պայմաններուն՝ կը ցանկան կը ձգտին հանգիստի մը՝ որ բարոյական թոյլ նուաղումն է այն ապարդիւն հոգիներուն՝ որոնք գոյութեան մը կոխիւն հրահրումներէն չեն ուղեր բռնկիլ, եւ որոնք պարտականութեան մը միակերպ կանոնապահութենէն տաղտկալով՝ աննպասակ գործունէութիւն մը կը համարին կեանքին այդ արծարծումը կամ հալումաշը։

Անոնց համար իրականը՝ պէ՛տք է խտացումն ըլլայ հաճոյքին. ու կ'ընտրեն հանգչել ո՛չ թէ մրցանակներով կամ մեծարանքներով երաշխաւորուած այլ սրտի ցանկութեան ամենէն մեղմեխ չըպարնելովը սնգուրուած հաճոյքին մէջ՝ որ կը թակարդէ, ու գերադոյն հանգիստի մը խաբկանքովը կը շլմորէ անմիտ հասակը։

Այնուհետեւ՝ ո՛չ մէկ բան՝ որ մարդուն ներքին կորովը պիտի սնուցանէր, ո՛չ մէկ բան՝ որ բնատանիքի՝ ընկերութեան ու տոհմի նուիրականութիւնը պիտի պահպանէր, ո՛չ մէկ բան՝ որ հոգեւոր ու աշխուտկան տենչերու ու ճակատագրի մը վրայ պիտի ուղէր սուեռ-

* Խօսուած ամսոյս 13 ին կիրակի օր։

ուելլ այո՛, ո՛չ մէկը ասոնցմէ պիտի կրնայ իր փրկարար ուղղութեամբը հակադդել այդ մեղապարտ գլորումին:

Ուրիշ վախճանի մը չկրնար յանգիլ բարոյական այդպիսի խոտորում մը, որ ընտելական սկզբունքներու դէմ կ'ընդվզի, ու անիրաւ հարկ մը նկատելով անոնց հեղինակութիւնը՝ անհանգիստ կ'զգայ ինքզինքն ա՛յն միջոցութիւն մէջ՝ ուր կ'ապրի, եւ խոյս կուտայ՝ իր հանգիստը փնտռելու համար՝ անկարգ յաճումով մը:

«Արեւցուծիւն մը կաթած է անոր ներսիդին» ու կ'անսայ մոլորեցուցիչ թելադրութեանը ձայնի մը՝ որ կը փսփսայ իր ականջին, «Յոտն կաց եւ գնա՛, զի՛ ոչ գոյ քեզ այս հանգիստ»: Եւ անախօլ արհամարհանքով մը կը կոխոտէ նա, տունն ու սրբալայրը, հայրն ու հոսգանդութիւնը, ասեանն ու արդարութիւնը, կեանքն ու նպատակը:

Աւետարանի Անառակն ալ անցաւ ա՛յս կեանքէն: Չսիրեց իր մանկութեան ու միամտութեան յարկին անդորը վայելքը՝ իր աւանդական լիութեանը մէջ. դառն երեւցաւ իրեն՝ պահանջուած պարտականութիւններու լուծին քաղցրութիւնը, վասն զի երիտասարդական փրփրերախ խոռովքը անհանգիստ ըրած էր զինքը. — ո՛չ ծառաներու հաճոյակատար սպասարկութիւնը, ո՛չ հացալից սեղաններու զուարթութիւնը, ո՛չ հօրը համբոյրները, ո՛չ պատմութեանն ու մատանիին խորհրդանշանական շքեղութիւնը, ո՛չ գինիին հնձանը, ո՛չ երգին ձայնը, ո՛չ հօտերու խայտանքը, ո՛չ ագարակին աշխատանքը եւ ո՛չ բարեկամներու սէրն ու կենակցութիւնը չէին այլ եւս ապահովեր իր հանգիստը: Պայմանադրական ապշութիւն կը թուէին ատոնք իրեն. կեանքը անիմաստօրէն չըջանակող՝ սեղմող՝ ճմլող անհամութիւններ՝ որ ախորժելի հիւթ մը չունէին. մզլած ու միգամած հորիզոն մը միայն կը պարզուէր իր հօրը տունէն՝ որ ճաճանչներու՝ ծաղիկներու ու գրգանքներու վրայ բացուած պատուհան մը չունէր երբեք:

Ունայնամի՛տ յօժարութիւններ՝ որ օր մը երազներ բերին իրեն եւ ինքն անոնց մէջէն տեսաւ Սիոնի աղջիկները. «Բարձրավիզ կը քալէին՝ անոնք յօնքերու անպատկառ ճօճումներով, ու մանրիկ ու պարանցիկ ոստումներով կը կաքաւէին. գեղեցիկ էր անոնց զարդն ու պսակը, հիւսկէն վարան ու ծամակալը, մահիկն ու մեհեւանդը, պչրանքն ու ապրջանքը, գինդն ու քողէքը, ճեղքնակն ու ծիրանին, կշտապանակն ու մատանին, երկնագոյն բեհեզն ու կարմիր շղարչը, ոսկեճամո՛ւկ ոսկեատո՛ւն անոնց հանդերձն ու պատմութեանը (Եսայի Գ. 16-24):

Գիտե՛նք սակայն թէ ի՛նչ պատահեցաւ յետոյ. դժնդակ հակապատկեր մը իր բոլոր մութ քանդակներովը ցցուեցաւ անոր անառակ կեանքին վրայ. վատնած էր ինչ որ ունէր, «Եկեր զկեանս իւր ընդ պոռնիկս», եւ հանգիստը՝ զոր կարծած էր գտնել՝ իր ցանկութեան գերեզմանը եղաւ՝ ցոփ հաճոյքներու ձեռքերով փորուած, ու

սխալ ըմբռնուած կեանքի մը վերջին բառը՝ զոր գտնել կը կարճէր՝ խրթին առեղծուածի մը չափ չարչարեց իր պահգոյր, միտքը, Հիմա հացի լիութեան տեղ քաղցի կրծումներ կը լլկէին զինքը, ու բարձի մը փափկութեան կը կարօտէր քարերու վրայ կոշկոճուած գլուխը։ Զինքը ահաբեկող՝ միայնութեան ու լքումին մէջ՝ մեղքի բոլոր ցնցումներովը քրքրուած հոգին ոտք ելաւ իր մէջը՝ ու հիմա տարբեր հնչիւնով եւ իմաստով կը թնգային իր ականջին առաջին այն բառերը՝ «Յոտն կաց եւ գնա՛, զի ոչ գոյ քեզ այսք հանգիստ»։

Որոշած էր երթալ իր հօրը, բայց կարելի չէր այդ արիւթթիւնն ունենալ առանց երկինք նայելու, անմեղութեան տունն ու փրկութեան երկինքը ա՛լ միեւնոյն ազատաման էր իր փախուստին համար. «Մեղայ յերկինս եւ առաջի քո» պիտի ըսէր իր հօրը, եւ ճշմարիտ հաւնդիւսը պիտի գտնէր վերստին այն գթնաւ քաղուկներուն մէջ՝ որ զինքը գրկեցին ու փրկեցին։

«Փութացուք այսուհետեւ մտանել յա՛յն հանգիստ . . . : Զանարկենք ուրեմն մեր վրայ դրուած լուծը՝ անհատական կամ ընկերային բարոյական կամ հոգեւոր պահանջումներուն հանդէպ, անոնց դէմ անսաստելու մոլութիւնը՝ կորուստ մ'է՛ցաւագին, մ'ի բուն հանգիստը պատրաստող տառապանքներն անգամ իրենց քաղցրութիւնն ունին. Փառանու անապատի փորձութիւններէն պիտի անցնի մեր կեանքը՝ խոստացուած հանգիստը ուր՝ ուրեմն՝ ողջունելու համար Բարոյական օրէնքին հնազանդութեամբ չամոքուող խըստասիրտներն են՝ որ «վասն անհաւանութեանն» պիտի չկրնան մտնել իրենց հանգիստը, նման անոնց՝ որ իրենց կերպերը պաշտեցին ու տապաստ ինկան անապատին մէջ. նոյնը՝ նաեւ հանգիպեցաւ անոնց՝ որ իրենց կուռքերը պաշտեցին, ուրիշներ որ Տէրը փորձեցին՝ խայթուեցան օձէն՝ ու սատակիչ հրեշտակը զարկաւ զանոնք՝ որ Աստուծոյ արդարութեան դէմ տրանջեցին (Ա. Կորնթ. Ժ. 5-11)։

«Յոգնածներն ու բենիւտները» կը կանչուին Յիսուսի կողմէ, սա յայտնի խոստումով թէ՛ «պիտի գտնեն իրենց հանգիստը» (Մատթ. ԺԱ. 29), կրուած տաժանքը սակայն՝ ո՛չ յոռի ցանկութիւններէ ստացուած ախտերու հեռեւանքը պէտք է ըլլայ, ոչ յանդուգ՝ մոլորութիւններու անխոստովի վտանգը, եւ ո՛չ ալ հիւանդ հոգիի մը յուսահատ գելումն ու խուլ հեծկլտանքը։ Եւ ի՞նչ ալ պարկեշտ՝ սուրբ՝ արդար՝ բարեգործ՝ խոնարհ՝ խստուածասէր՝ պարգաւաճանաչ կեանքի մը զոհողութիւններովը բեռնաւորուած հոգիներն են միայն՝ որ լաւագոյն հանգիստի պէտքն ու արժէքը կ'զգան միշտ, ու այնպիսիներն են մանաւանդ որ պիտի գտնեն զայն, ուրիշներն ալ խրախուսելով, «Փութացուք այսուհետեւ մտանել յայն հանգիստ» ու յորդորելով միանգամայն որ «չըլլայ թէ անհազանդութեան օրինակը ցոյց տալով իր վրայ՝ մէ՛կը կորսուի երբեք»։

ՆԱԼԵՔԷ ՍՊ. ԴՈՒՐԵՍՆ

ԿԵԱՆՔԻ ԳԻՆՈՎՈՒԹԻՒՆԸ

Գինովնալու համար կեանքին հեշտալի
Ամբողջական արբեցումեամբն անսահման՝
Կ'ուզեմ՝ թոթուել ստրուկ մարդու փանաքի,
Շանրատաղտուկ ու գետնաքարշ այս պատեան։

Կուզեմ՝ ըլլալ սուր սարերու բարձունքին
Ազատագի արիասիրտ արծուին պէս,
Ճախրանքներուս տըւած լայն գիծ մը ուժգին,
Հըպարտութեան թողած ակօս մ'ետեւէս։

Ու թեւերուս լայն բախմամբը զօրաւոր,
Բընումեան լուռ խաղաղութեան մէջ անհուն
Պըտըտցընել ըղձանքներն իմ թեւաւոր,
Սէգ ու մենիկ վեհութեան մօտ սարերուն։

Բուրումնաւէտ ծաղկանց հոգւոյն աւլըցուն,
Տերեւախիտ անտառներու վայրին լուռ՝
Կ'ուզեմ՝ ըլլալ հիւր մը, եղնորդ մը ցընծուն,
Թաւուտներու հոծ գըրկին մէջ թաքնաքուր։

Կայտուել այնտեղ ջինջ առուակին եզերքով,
Եղբայրներուս քոյրերուս հետ միասին,
Ու վայելել զմայլանքով, տարփանքով
Քաղցրութիւններն հոն ապրելու հաճոյքին։

Հովիտներու ստուերախիտ վայրերուն
Ըլլալ ծաղիկն, ըլլալ շուշանն անթարշամ,
Բուսած հողի պորտին վըրայ սարսըռուն,
Նայուածքի մը՝ ազատ այցէն ապաժամ։

Ու վայելել մեծ - բընութիւնն համօրէն,
Ծըծել Անոր ծուծն ու աւիւնն ու երանգ,
Կեանքով, կիրքով արբշիւ ըլլալ ուժգնօրէն...
— Երազողի քաղցրիկ անուրջ, սի՛ն տենջանք։

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԹԵՐԹԵՐԸ ՍԵՐ ՍԷՋ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

(«ԼՈՅՍ» ԿՐՕՆԱԹԵՐԹԻ ՇՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ և «ԱՒԵՏԱԲԵՐ»Ի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Մարդկութեան կեանքին չափ հին է նաեւ կրօնքի կեանքը: Առաջին մարդը իր կրօնքը ունէր եւ վերջին մարդը՝ որչափ որ ալ հեռացած ըլլայ իր սկզբնական նախատիպարէն իր կրօնքը պիտի ունենայ: Այն երկար շրջանը որ մարդկութիւնը իր ետին կը թողու, ցոյց կուտայ թէ բարեկաման ինքնածին ձգտումը, առաջնաւորականաց տենջը, ճշմարտութիւնը հետապնդելու բնածին հակումը բան մը չեն ձգած աշխպէս ինչպէս որ էին նախապէս:

Կրօնքները անմասն չմնացին մարդկային միաքին շարունակական բարեփոխման ազդեցութենէն, եւ կրեցին զանազան շրջափոխութիւններ: Մարդկային միաքը միշտ հետամուտ աւելի նորին եւ աւելի կատարեալին կամաց կամաց իր քննութեանը հնթարկել սկսաւ կրօնքն ալ որ մինչեւ այն ատեն միայն եկեղեցականաց բաժինը համարուած էր: Երբ կաթոլիկ եկեղեցին Ս. Գրոց նուիրագործեալ մեկնութիւններուն կառչած կը մնար, Լուտէրի վերանորոգութեան խիստ դատարանի առջեւ եւ ազատ մեկնութեան սկզբունքին հանդէպ պարտաւորուած էր իր հոգեւոր հօտին լրութիւնը պահելու համար, նոր մեկնութիւններ եւ բացաարութիւններ առաւ, պայքարիլ արտաքին պահանջներու հանդէպ եւ ժողովուրդին բարոյական կորով ներշնչել: Այս ներգործութիւնը առաջ բերելու համար կիրառուած միջոցներուն մէջ տպագրութիւնը գերեքերով եւ լրագրութեան կողմէ մը կարեւոր դեր մը կատարելու:

Եւ արդէն ի՞նչ կալ աւելի զօրաւոր քան մամուլը երբ խնդիրը մարդկային միաքին վրայ ներգործելու համար է:

Կրօնքը՝ իբրեւ ամէն բանէ առաջ բանականութեան խօսող բան մը անշուշտ մեծապէս պիտի օգտուէր այս գերազանց միջոցներէն եւ անոր համար էր որ զայն ընդգրկելու չէր վարաներ:

Մամուլը այս պարագային կուգար դերասանացապէս օգտակար ծառայութիւն մը մատուցանելու կրօնքին: Քարոզութիւններ, առաքելութիւններ եւ ուսուցումներ կը կատարուին, եւ որ աւելին է աշխարհի բոլոր ծանօթ լեզուներու կը թարգմանուի Աստուածաշունչը:

Մենք որ կրօնասէր ժողովուրդ մը ըլլալու յաւակնութիւնները ունինք, անշուշտ մենք ալ մեր կարողութեանը չափով պիտի օգտուէինք այդ միջոցներէն որոնք քաղաքակրթութիւնը կ'ընձեռէ:

Առաջին գիւրքը որ մամուլին կը յանձնուէր Աստուածաշունչէն էր. յաջորդները անոր՝ անվրէպ Ս. Գրոց մասերն եւ կամ անոր մեկնաբանութեանը նուիրուած գործեր են: Մեր մէջ տալուած գիրքերու ստուար մեծամասնութիւնը կրօնական հիմ ունին, եւ եկեղեցւոյ շահերուն եւ անոր հաւատալիքներուն համար հրատարակուած են: Հետեւաբար զարմանալու տեղի չկայ երբ լրագրութիւնն ալ եկեղեցիով, կրօնքով եւ անոր պաշտօնեաներովը շատ զբաղած ըլլայ: Այդ շունչը մինչեւ այսօր պահեց իր գոյութիւնը մեր լրագրութեան մէջ, առանց սակայն կրօնքի դաւանութեանց, եկեղեց-

ւոյ զարգացման եւ շինութեան ուղղակի ծառայութիւն մը մատուցած ըլլալու:

Լրագրութեան ծագման օրերու արդէն ատանկ պէտք մը չկար, վասնզի տարակույսի եւ թերահաւատութեան շունչը տակաւին չէր ներմուծուած Հայ եկեղեցւոյ հոգեւոր հօտին մէջ: Ամէն հոգի անդորր եւ ապահով հաւատք ունէր իր կրօնքին ճշմարտութեան վրայ: Միայն սփոյաւայի՛ եւ դասական զարգացմամբ սնած ուղեղներ իրարու հետ կը մաքառէին, վարդապետական եւ դաւանաբանական խնդրոց շուրջը, որոնք Հայ եւ Կաթողիկ եկեղեցիները իրարմէ կը բաժնէին: Հասարակ ժողովուրդը ուրիշներու ազդեցութեամբ կամ շատ շատ կըքով կամ ակնկալութեամբ մէկ կողմէն միւսը կ'անցնէր, առանց ըմբռնումի եւ համոզումի: Երկու եկեղեցիները իրենց մէջ մեծ տարբերութիւններ չունէին, գէթ արտաքին ձեւերուն մէջ, ուստի ժողովուրդը տակաւին ուղղակի իր քննութեան ներքեւ չէր առնէր եկեղեցւոյ դաւանութիւնները: Մանաւանդ երբ այդ պառակտումները տեղի կ'ունենային՝ տակաւին մենք լրագրութիւն չունէինք, ուստի «հաւատոյ տարածման» իբր գործիք անիկա չէր կրնար կիրարկուիլ:

Նոր պայքարի մը մէջ որ Հայ եկեղեցին մղել կը պարտաւորուէր իր գոյութիւնը պահելու համար՝ այդ միջոցն ալ կիրարկուեցաւ եւ կրօնական գիւղերու քով կրօնական թերթերն ալ ծագում առին:

Ա

Այդ նոր պայքարը Բողոքականութեան հայոց մէջ մուտքովը ծագում կ'առնէր:

Անցեալ դարու երկրորդ քառորդին սկիզբները Ամերիկացի Միսիօնարները Պաղեստին կուգան կը հաստատուին, հրէից մէջ քրիստոնէութիւն տարածելու նպատակաւ: Բայց փոխանակ Հրեաները դարձի բերելու արդէն նախապէս քրիստոնեայ ժողովուրդի մը — որպէս՝ մեր հայոց — մէջ երկպառակութիւն ձգելու կը ծառայեն իրենց քարոզութիւնները որոնք նորօրինակ ձեւ մը ունէին մեր ժողովուրդին համար: Հիմնական տարբերութիւններ ունէր այդ քարոզուած կրօնքը իր արտաքին ձեւերուն մէջ եւ ժողովուրդը միայն արտաքինին ուշադիր՝ բողոքականութեան ծոցը իյնալով կը կարծէր թէ նոր կրօնք մը ընդունած կ'ըլլար: Երուսաղէմի վանքին մէջ Միաբանական ներքին խնդիր մը որ պառակտումներու տեղի տուած էր, պատճառ կ'ըլլայ որ քանի մը եկեղեցականներ, որոնց մէջ էին Նաեւ երկու եպիսկոպոսներ՝ յարին բողոքականութեան Ասիկա քաջալերիչ պարագայ մըն էր, ուստի Հրեաներու համար Պաղեստին հաստատուած Միսիօնարներ իրենց ուշադրութիւնը դարձուցին Հայոց վրայ: Իրենց դրութեան մէջ գլխաւոր տեղ կը բռնէ Ս. Գրոց ընդհանրացումը եւ ժողովրդականացումը, ուստի իրենց առաջին գործը կ'ըլլայ Մալթա կղզիին մէջ տպարան մը բանալ (1822ին) եւ անկէ հրատարակութիւններ ընել:

Ժողովուրդը մեր մէջ առաջին անգամ ըլլալով կրօնական քնննութիւններու կը մղուէր եւ եկեղեցւոյ ասանդութիւնները կազմող իրերով շահագրգռուիլ կը սկսէր: Բացատրութիւններ եւ մեկնութիւններ տալու պէտքը օրէ օր աւելի զգալի կ'ըլլար: Պատրիարքարանը, կոնդակի, յայտարարութեան, յորդորի եւ բանագործանքի ձեւին տակ բողոքական քարոզիչներու հրատարակութիւնները հակակշռել կը ջանար:

Բայց ասոնք խրոխտ ձեւեր էին որոնք ուղղակի չէին կրնար ներգործել ժողովուրդին վրայ, մինչ Ամերիկացի Միսիոնարներ համեա ձեւերու եւ անուններու տակ ժողովուրդը կը հրապուրէին:

Այսպէս պիտանի գիտելիքներու անունի տակ կրօնական քարոզութիւններ կ'ընէին եւ ատիկա ժողովուրդին մէջ կը մտցնէին, լըրազիրի ձեւին տակ, ինչ որ ուղղակի ազդեցութիւն կը գործէր ժողովուրդին վրայ:

Այսպէս 1839 Յունիսը 1ին Իգմիքի մէջ՝ Մալթայէն հոն փոխադրուած ապարանէն հրատարակուիլ կը սկսի Շեռնարան պիտանի գիտելեաց անուն ամսաթերթ մը որ մեր մէջ առաջին կրօնաթերթն է, աւանց սակաւ կրօնական թերթի անունը ունենալու: Այս լրագիրը որ վերջը 1853ին Կ. Պօլիս փոխադրուեցաւ, մինչեւ 1854՝ տասնըվեց տարուան միջոցին միայն եթէր տարի հրատարակուած է, այսինքն քանի մը անգամներ ընդհատուած է: Իր ոգին եւ ուղղութիւնը անշուշտ բացատրութեան պէտք չկայ թէ Ամերիկացի քարոզիչներու բերանը պիտի ըլլար, միւս կողմէն կրօնական քարոզութեանց օրկան մը: Ասոր շարունակութիւն է Աւեսաքեր որ 1855 Յունուար 3ին սկսաւ իբր երկշաբաթաթերթ, 1861ին ամսաթերթի վերածուեցաւ եւ 1870էն մինչեւ այսօր կը շարունակուի իբր շաբաթաթերթ: Այս երկու թերթերը որ թողքականութեան ուղղակի արդասինքն են, չէին կրնար ուղղակի ներգործութիւն մը ընել հայ եկեղեցւոյ հօտին վրայ, ժամատանց նկատելով անոնց բովանդակութիւնը, որ հակառակ այս միջավայրին համար խմբագրուած ըլլալուն՝ կարծես թէ Ամերիկայի համար կը դրուի, եթէ սակայն անոնց ընկերացած չըլլար քարոզներու ազդեցութիւնը եւ դրամի խաբը:

Ուստի Հայ եկեղեցին կը տուժէր ուղղակի կերպով կրկին պաակտումներու մարմին առնելը անհնելով իր մէջ:

Պէտք էր ուրեմն գիտել այնպիսի միջոցներու որոնք կը գործադրուէին այդ օտար երկիրներէ եկող քարոզիչներու կողմանէ, որով զարկ մը տրուիլ սկսաւ լրագրութեան ինչ որ անուղղակի բարիքը եղաւ Միսիոնարներուն քարոզութեամբ ցանած որովհետ:

Պայքարին ամէնէն տաք միջոցին է որ Մատթէոս Պատրիարք (այսպէս թողիկոս) Գերագոյն եւ Հայեւոր ժողովներու հետ միասին համահաճ հաւանութեամբ կ'որոշէ Պատրիարքարանի անունով պաշտօնաթերթ մը հրատարակել: Ու իրօնամբ ալ այդ թերթը լոյս կը տեսնէ 1846 Յուլիս 5ին, խմբագրութեամբ Տերոյէնցի որ իր ժամանակին ամէնէն հմուտ մարդն էր կրօնական իրերու համար: Նշանակելի է մասնաւորապէս որ Տերոյէնցի իր դատաւարակութեամբ եւ գաղափարներով, լատինամիտ ամբաստանուելու աստիճան պահպանողական ոգիով օժտուած անձնաւորութիւն մըն էր եւ երբ անոր կը յանձնուէր այդ թերթին խմբագրութիւնը՝ ատիկա զերպուածական ընտրութիւն մը չէր, այլ նպատակաւոր: Այդ նպատակը օրէի թան չէր կրնար ըլլալ եթէ ոչ հակակշիւն մասնաւորապէս բողոքականութիւնը որո՞ւ գոյութիւնը օրէ օր աւելի կը շեշտուէր Կ. Պօլսոյ եւ քարակից գաւառներուն մէջ:

Կրօնական գաղափարներով անած եւ ուսմացած միտք մը բնական է թէ իր խմբագրութեանը յանձնուած թերթի մը մէջ՝ իբր չուրջը այնքան ատր կերպով կրօնական խնդիրներ կը ծեծուին, չպիտի կրնար անտարբեր կենալ, բայց որովհետեւ իբր պարզ չաբաթաթերթ մը կը տպուէր այդ թերթը, մենք չենք սովոր դայն նկատել կրօնական հանգէս մը:

Այլ մեր մէջ առաջին կրօնական թերթը կը նկատենք Պատրիարքարանի պաշտօնաթերթին վեցամսեայ կրօնական շաբաթականը որոնք Տերոյէնցի գրէին կ'ելլային Ատոնք 1846էն մինչեւ 1849ը շարունակուած են, այսինքն մինչեւ այն թուականը յորում Տերոյէնց կը թողու շաբաթաթերթին խմբագրութիւնը Այդ միջոցներուն արդէն բողոքականութեան վէճերն ալ տաքեւեոյթ հանդարտ երեւոյթ մը կ'առնեն եւ բանադրանքներու եւ տեսակ տեսակ հալածութիւններու վերջ կը տրուի Այնպէս որ թերեւս ուրիշ կրօնաթերթ մը ծագում չառնէր եթէ Շեքեարան կ. Պօլիս չփոխադրուէր եւ Աւեսաքեր՝ Շեքեարան պիտակի գիտելեաց անուանափոխութեամբ գէթ գրական նոր պայքարի մը յուս չի բանար:

Հազիւ վեց ամիս անցած էր 1855 Յունիսը Յին Աւեսաքերի առաջին թիւը երեւալէն յետոյ երբ Տերոյէնց Յունիս ին հայատառ-տաճկերէն Ջօհայ շաբաթաթերթով պատնէշին վրայ երեւաց Մէկուկէս տարուան կանոնաւոր ընթացքէ մը յետոյ 1857 Յունիսը 1ին հայերէնի վերածեց եւ սկսաւ Երեւակ անուամբ իբր կիսամսեայ հանգէս հրատարակել թերեւս ասով ժողովուրդին աւելի մօտենալու եւ Աւեսաքերը աւելի լիովին հակակոչելու համար: Երեք տարուան կանոնաւոր շարունակութենէն յետոյ 1861ին սկզբնաւորութեամբ վեց ամսեայ հանդիստ մը կ'առնէ: 1861 Յունիսէն մինչեւ 1862 Յունիս մէկ տարեշրջան մը եւս բոլորէն յետոյ դարձեալ վեցամսեայ հանգիստ մը առաւ եւ 1864 Յունիսը վերակաւ իբր շաբաթաթերթ հրատարակուիլ եւ այսպէս շարունակեց մինչեւ 1866ին վերջը որմէ յետոյ վերջնականապէս փակուեցաւ:

Տերոյէնց իր կրօնական գաղափարներովը՝ խաւարամիտ չունչ մը ունենալ կ'երեւէր ժողովուրդը այդ միջոցներուն այլեւս կրօնական պայքարներէ յոգնած քիչ մըն ալ ուրիշ կողմ դարձող մը էր իր ուշադրութիւնը: Հասարակային եւ կրթական խնդիրներ ամէնէն աւելի զինքը կը շահագրգռէին: Եւրոպական քաղաքակրթութեան տարերքն իւրացնելու կը միտէր ժողովուրդը եւ այլեւս գրեթէ փոքուն վէճերով շատ չէր շահագրգռուեր: Տերոյէնց՝ անդրլիւանական գաղափարներով տողորուած լատին կղերին մտածածին պէս կը մըտածէր: Ժողովուրդին զարգացումը եկեղեցւոյ շահերուն անհամաձայն կը համարէր, եւ անիմաստ պայքար մը բացած էր իր թերթին մէջ մտքի զարգացման ձեռնարկներու դէմ որոնք իր արամաբանութեամբ անհաւատական ձեռնարկներ էին: Աւելցուցէք ասոր վրայ իր քննակոչ դատախազի դերը, զոր ստանձնած էր հանդէպ բոլոր հանրային անձանց որոնց արարքներու մէջ հակակրօնական ընթացք կը փնտռէր եւ տեսակ մը հաւատաքննական ատեան ըրած էր իր Երեւակները որոնք նոյնիսկ Ազգ. Կրօն. Ժողովէն քանիցս իբր մոլոր կարծեաց քաղցրանկ մատնանիչ եղան եւ քննադատուեցան:

Հետեւաբար բնական է թէ պիտի դադրէր այս թերթը որ ընթերցող չունէր բացի քանի մը մոլեռանդներէ:

Տերոյէնցի ասպարէզէն քաշուիլը կը փակէ նաեւ առաջին շրջանը որուն մէջ երեւցած թերթերը աւելի հաւատոյ տարածման գործիք կամ վիճարանութեան միջոցներ էին:

1860 էն ասդին նոր հակում մը կը մտնէ ժողովուրդին մէջ: մտքի պաղարիւնութիւնը կուգայ խորունկ դատաստանի մը ենթարկել կրօնքն ալ որուն վէճի եւ վիճարանութեան առարկայ մը

չըլլալուն գաղափարը կուգայ կը զետեղուի միտքերու մէջ: Համո-
զումը եւ խղճի խնդիր մը կը նկատէ զայն ամէն ոք, վասն զի բա-
նականութիւնը իր գերազանցութիւնը զգալի կ'ընէ գոստիարա-
կութեամբ եւ ուսմամբ:

Ամէն կողմ՝ Կ. Պոլիսէն սկսեալ մինչեւ գաւառի խորքերը, կը թա-
կան շահագրգռութիւն մը մեծ տեղ գրաւել կըսկսի: Դպրոց, տպա-
րան, գիրք եւ լրագիր ամէն շրջանակի մէջ մտքի հաղորդակցու-
թիւններ եւ զարգացման ձեռնտու միջոցներ կ'ընծեւեն: Վան-
քերն ալ անմասն մնալ չեն ուզիր այս ընդհանուր ոգեւորու-
թեան մէջ: Կըթարաններ, վարժարաններ, երկրագործական դասա-
րաններ կը բացուին վանքերու հովանիին տակ: Վարագ տպարան
մը կ'ունենայ, Մուշ իր վարժարանը: Արմաշ եւ Երուսաղէմ, երկու
լոսիկ վայրեր եւ ճոխ միաբանութիւններ, իրենք ալ անմասն մնալ
չեն ուզեր համայնքին մոտաւորական զարգացման գործին մէջ եւ
մամուլին օժանդակութեամբը հանրութեան խօսիլ կ'ուզեն:

1864 Օգոստոս 1ին Արմաշի Միաբանութիւնը կը ձեռնարկէ
Յոյսի հրատարակութեան իբր ամսաթերթ, եւ 1866 Յունուար 1ին
Կըսկի հրատարակուի Սիօն՝ Երուսաղէմէն: Այս երկու թերթերը
հակառակ կրօնական միաբանութեանց ձեռքով հրատարակուած ըլ-
լալնուն ոչ Աւեստաքերի եւ ոչ ալ Երեւակի կը նմանին որ եւ է կեր-
պով: Աւելի լայն ծրագիր մըն է որ կը գործադրեն, եւ բարոյական —
կրօնական հիմի մը վրայ կառուցուած ուսուցողական դրութիւն մը
ցոյց կուտան: Բանասիրական — պատմական, նիւթեր որ կը լուսաւո-
րեն սխալ կարծիքներ, կը մշակուին հաւասարապէս երկու թերթե-
րուն մէջ ալ: Թարգմանութիւններ՝ մասնաւորապէս Յոյսի մէջ կը
ճովագցնեն անոնց բովանդակութիւնը, թէեւ վիճարանական յօդ-
ուածներ ալ երբեմն երբեմն կը սպրդին անոնց մէջ՝ մեծ մասամբ
Տերոյէնցի պատճառաւ:

Արմաշու Յոյսի պահպան ոգին եղած է Խորէն Եպ. Աշքեան,
իսկ Սիօն մասնաւորապէս օգտուած է Մելքսեդեկ Վ. Մուրա-
եանի հմտութիւնէն: Այս երկու կէս-կրօնաթերթերը իրենց գոյու-
թիւնը կը պահեն մինչեւ ութսունական թուականին մօտերը: Սիօն
1878ին կը դադրի եւ Յոյս՝ 1879ին:

Այս ընդհանուր ոգեւորութեան եւ ջանադրութեան մէջ՝ որոնց
արձապանող գաւառէն կուգար կարծես զօրաւոր անդրադարձու-
թեամբ մը, անշուշտ Մայրաքաղաքին հասարակութիւնն ալ չպիտի
ուզէր անմասն մնալ եւ պիտի խառնուէր ընդհանուր հոսանքին
ինքն ալ իր բաժինը բերելով:

Վանական միջնոլորտէն բաժնուող ուսումնական վարդապետ
մը՝ Հմայեակ Վ. Դիմաքսեան, լեցուած համայնքին օգտակար ըլլա-
լու ձգտումով, 1874 Յունիս 1ին սկսաւ հրատարակել կիսամսեայ
հանդէս մը Լոյս անունով:

Լոյսի խմբագիրը՝ նոյնիսկ իր թերթին նախաբանին մէջ ըլոյսն
ալ իբր կրօնական հանդէս մը այսօր հրապարակի վրայ կ'երեւի, կ'ը-
սէ, որ իր պարտքերն կատարելու կուգայ:» Եւ կ'աւելցնէ թէ «եթէ
եկեղեցականացս պարտականութիւնը ժողովրդեան բարոյական օ-
գուտները հոգալ եւ զանոնք ճշմարիտ հաւատքի մէջ պահել է, այս
նուիրական պարտականութիւնը այն ատեն միայն արժանաբար կա-
տարած պիտի ըլլանք երբ անոր միտքը բոլոր չափու մեր կարողու-
թեան լուսաւորելու աշխատինք: Միեւնոյն դիտաւորութեամբ է
որ՝ Լոյս անունով սոյն փոքրիկ հրատարակութեան ձեռք զարկինք

որոյ նպատակն պիտի ըլլայ մեր ընտանեկան կենաց մէջ կրօնի, Բարոյականութեան եւ Տոմարութեան եւ զգացմանց համար աշխատիլ եւ մտքերն լուսաւորելու ջանալ, սիրոյ, խաղաղութեան եւ միաբանութեան քարոզ լինիլ»:

Պէտք է խոստովանիլ թէ Հմայեակ Եպ. Դիմաքսեան որչափ առանձին կը կրցած է իր թերթը ինքը վարել, կրցած է իր նպատակին արժանի եւ ժամանակին ըմբռնումներուն համաձայն հրատարակուիլ թիւն մը ընել: Դժբաղդարար Արտօնատէր—Խմբագիրը 1880ին երգընկայի առաջնորդական պաշտօնին կոչուելով ստիպուած է իր ուսումնական եւ գրական կեանքը մոռնալ վարչական կեանքը ստանձնելու համար: Որով գրեթէ միաժամանակ՝ Սիօնին եւ Յոյսին զսպարած է Լոյսն ալ իբր կրօնաթերթ գոյութիւն ունենալէ՝ թէեւ շարունակուած ըլլայ ուրիշ ձեւով եւ ուղղութեամբ:

Այսպէս 1880 թուականին Հայ. եկեղեցւոյ ոգիովը խմբագրուած որ եւ է կրօնաթերթ գոյութիւն չունի: Հակառակ 80ական թուականներուն թրքահայ գրականութեան շատ մը ճիւղերու մէջ բեղմնաւորութեան, կրօնական ուսումնասիրութեան աշխատող անձեր չկան համայնքին մէջ: Հրապարակին օրուան մարգիկը եղած են Խաղիւղի յանի մը երիտասարդեր որոնք ֆրանսական գրականութեամբ սնած բոլորովին միսթուած են գրականութեան այն սիւներուն մէջ որոնք աւելի մարդս կրօնքէն կ'ուժացնեն քան թէ անոր կը մղեն:

Լիզրէականութիւն մը՝ որ Տէմիրճիպաշեան կը մտցնէր մեր գրականութեան եւ մտաւորական աշխարհին մէջ, կը գրաւէ բոլոր ժամանակը: Եւ պէտք է խոստովանիլ թէ Տէմիրճիպաշեան այդ շրջանին՝ (1880—1890) ամէնէն բեղմնաւոր միտքն է եւ գրեթէ դիւթած է բոլոր սերունդը որ հմայուած թերեւս անձանքին հրապոյրներէն տեսակ մը պաշտանքով եւ հիացումով կը շրջապատէ զայն որ անհաստատ եւ խուսափուկ էակի մը պէս Ներվանայէն մինչեւ Յիսուս Բրիտոս, Պուտտաէն մինչեւ Պողոս Առաքեալ: Մովսէսէն մինչեւ Լիզրէ, Ռեման եւ Վօլթէս ոստումներ կ'ընէ: Իր ներշնչումներուն տակ սնած սերունդ մը որ ուղղակի իր ազդեցութիւնն ամէն օր կրելու միջոցներէն ալ զուրկ չէր՝ երկու հանդէսներու եւ օրաթերթերու ալ միջոցաւ: Ամբողջ Մայրաքաղաքին հասարակութիւնը տեսակ մը իր մօին եղած է եւ մինչեւ այսօր իսկ 1880—90 ի սերունդէն անոնք որոնք հետեւած են իր մշակած գրականութեան, մինչեւ այսօր քիչ ու շատ իր ազդեցութիւնը կը պահեն եւ գէթ շատ մը տողեր գիտեն իրմէն գոց՝ հրմայքի եւ հիացման օրէն մնացած յիշատակներ: Ինքը իր գծած ուղիին մէջ մինակ չէր, իրեն հետ գրեթէ խուսմն ալ կայ Խաղիւղիցիներու՝ Նուպար—Շահնաշարեանի եւ Նիքոսեանի աշակերտներու որոնք քիչ ու շատ օրուան հրապարակին վրայ ազդեցիկ ձեւեր կ'առնեն, յաճախ պոռտախօսութեան երբեմն ճշմարտասիրութեան զրդումովը ինքզինքնին նշանակելի ընել տալու համար:

Անոնք մեծ անուններ ունին իրենց բերնին մէջ որոնք շունդալից ձայնով մը կ'որոտան, անոնք ճշմարտութեան առաքեալներ ունին իրենց միտքին մէջ եւ կը ներկայացնեն, անոնք մօքի, խղճի, եւ արտի անկաշկանչ վերաբերման համար պատգամատուներ ունին եւ անոնք պատուաւոր կը թուին եւ այդ անունները որ ամէնէն շատ կը յեղեղեն՝ ամենէն աւելի կղերականութեան ոչ—համակիրներ են:

Այդ հոսանքին մէջ հակազդեցութիւն մը պիտի ըլլար կրօնական

գրականութեան մը մշակութիւնը զոր կատարելու համար պատ-
րաստուած մարդիկ ալ չկային կամ եղածներն ալ արդէն պաշտօնի
գլուխ էին: Այդ օրերուն անշուշտ Տերոյէնցի մը տեսութիւններով
թերթ չէր կրնար հրատարակուիլ: Ժամանակին ըմբռնումներուն
համաձայն կրօնական թերթ մը հրատարակելու համար աւելի ընդ-
հանուր զարգացում ունեցող անձերու պէտք կար եւ ասոնք էր որ
կը պակսէին:

Բայց վերջապէս պէտք էր բան մը ընել՝ ընդհանուր համաձայն
մը զառնալ սպառնացող հոսանքին դէմ, որ հասարակութեան միտքը
կրօնական գաղափարներէ կը ճեղքուէր, ուստի ժամանակին կրօ-
նական ժողովը որուն կ'ատենապետէին երկու գրագէտ եկեղեցա-
կաններ, մին 1856էն սկսեալ առանձնապէս հանդէս մը խմբագրած
եւ երկրորդը «Լոյս»ի խմբագիրը, այս վիճակին դարման տանելու
որոշումը կուտայ, եւ շատ ասեններէ ի վեր ձեռուած կրօնաթերթի
մը պէտքը լրացնելու փորձ մը կ'ընէ:

1886 Յունիս 21ին պաշտօնի անցնող այն Կրօն. ժողովը որ այս
գաղափարը ունեցած էր, հազիւ կարող կ'ըլլայ 1888ի սկիզբները իր
միտքը մարմնաւորելու նախաքայլերը տանելու: Վիճակին մէջ ըլլալ
երբ յայտնութեան մը պէս Կ. Պօլսոյ մէջ կերելի թորոս Ջուղայե-
ցի՝ որ Պոնի Աստուածաբանական համալսարանէն իրը վարդապետ
վկայուած, անմրցելի ըլլալու հաւատքը կը բերէր, իր գոյութիւնը
այնքան ոգեւորեալ կ'ըլլայ որ արդի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը՝
որ Կրօն. ժողովոյ Ա. Ատենապետն էր, եւ կերելի թէ ցաւած էր
ժողովին որոշումներուն անգործադրելի մնալուն դէմ, գլխաւոր քա-
ջալերողը կը հանգիստնայ թորոս Ջուղայեցիի եւ կրօնաթերթ մը
հրատարակելու կը յորդորէ: Ջուղայեցի՝ արդէն գործին պատրաս-
տուած 1888 Մարտ 8ին Կրօն. ժողովէն ծրագրուած կրօնաթերթը
կը կանխէ Հայ եկեղեցի անուն շարաթական թերթը հրատարակե-
լով: Այս հանդէսին բովանդակութիւնը գլխաւորաբար կը բաղկա-
նար յաջորդ կերակի օրուան ճաշու Աւետարանին՝ հմտալից բայց
շատ չոր մեկնութիւնէն եւ օրուան տօներու բացատրութենէն,
շատ չոր եւ անպաճաճ ոճով մը պարզաբանուած: Այս ոճով կրօնա-
թերթ մը շատ հաւանական չէր որ կարենար շարունակուիլ, վասն-
զի օրուան ճաշակին բնաւ համապատասխան հանգամանք չունէր:
Այնպէս որ ինքնին խափանուիլը արդէն գուցէ շատ մօտ էր երբ
1888 Նոյեմբերին դադրեցաւ, բոլոր հանդէսներու հետ:

Իր հրատարակութիւնը որ տեսակ մը Կրօն. ժողովի ձեռնարկին
նկատմամբ խոչնդոտ մըն էր, չվարանցող Կրօն. ժողովը որ իր
մէջէն մասնախումբ մը կազմելով Կրօնաթերթի վարչութիւնը ա-
նոր յանձնեց: Այդ մասնախումբը՝ որ «Վարչական, Խորհուրդ Կրօն.
Ժողովոյ» տիտղոս կը կրէր, իրեն անդամակից ունէր Հմայեակ Եպ.
Դիմաքսեան որ պիտի վարէր թերթին Տնօրէնութիւնը, Յովսէփ
Վրդ. Այվազեան (գանձապետ), Յովսէփ Վրդ. Սարաճեան, Յովհան-
նէս Վ. Արշարունի, եւ Վահան Վ. Տէր Մինասեան Պարագլակցի,
որ ամէնէն աւելի բաժին ունեցաւ յետոյ թերթին խմբագրութեան
մէջ եւ գրեթէ ինքն էր որ դայն լեցուց եւ մատակարարեց:

Այսպէս վերջապէս 1888 Ապրիլ 9ին երեսաց Խոսնակ որ իր ա-
ռաջին թիւին մէջ իսկ կը հրատարակէր Կրօն. ժողովին պատրաս-
տած ու Այդ. Կեդր. Վարչութեան կողմէն ժողովէն վաւերացուած
կրօնաթերթին ծրագիրը որուն լրիւ գործադրութեան համար լուրջ
գործակցութեան մը պէտք կար, մինչդեռ ընդհանրապէս ըլլա-

լով ամէնքն ալ դասալիք կ'ըլլային ամէն հող եւ պատասխանատուութիւն վահան վ. Տէր Մինասեանի վրայ ձգելով, Հոս հարկ է խոստովանել թէ վահան վ. կրցած է Խօսնակը հաճելի ընծայել նիւթերու մէջ զանազանութիւն եւ պէսպիսութիւն դնելով: Մասնաւորապէս աւելի ժողովրդական ոգւով եւ ձգտումով խմբագրած է, որով կրցած է համալրութիւն չահել եւ տեղ մը գրաւել: Բայց արտաքին համակրութեան նետ պէտք էր նաեւ ներքին գործակցութեան ուժ մը գոյութիւն ունենար, մինչ անոր տեղ աւելի պառակտումն էր որ զգալի կ'ըլլար: Այս միջոցներուն վրայ համալրով նաեւ կրօն. ժողովի հրաժարականը (1888 Մայիս 20) եւ նոր ընտրութեամբ (Յունիս 3ին) ժողովին կազմութիւնը՝ ուր թէեւ վահան վ. իբր անդամակից կը ներկանայ, բայց գործը բոլորովին իր վրայ կը մնայ: այդ միջոցին, վահան վ. Խօսնակի 11րդ թիւին մէջ նշանակելի յօդուած մը կը հրատարակէ որ տեղի կուտայ ծծաղելի արարքի մը որով նոյնիսկ կրօն. ժողովը կ'որոշէ պաշտօնական ազդարարութեամբ պատժել կրօնական ժողովոյ քերթը: Երկու թիւ յետոյ ներկայ ժողովին վրայ գրուած յօդուած մը բոլորովին պատճառ կ'ըլլայ որ Խօսնակ իսպառ զաղբի կրօն. ժողովոյ պաշտօնաթերթը ըլլալու հանգամանքէն: Յունիս 5ի թիւը (13թ.) վերջը կ'ըլլայ, Բայց վահան վ. Տէր Մինասեան, որ բոլորովին գործը իբր իր անձնական գործը իւրացուցած էր ու նիւթական շահերով ալ անոր կապուած էր հրատարակութեան համար նիւթական զոհողութիւններ ընելով, որոնք բաժանորդներէն պիտի գանձէր յետոյ, տասն եւ հինգ օր յետոյ Յունիս 23ին ինքն սկսաւ շարունակել իր անձնական պատասխանատուութեան ներքեւ բայց միեւնոյն ուղղութեամբ շարաթաթերթ մը սոսկ պարզ անուանափոխութեամբը Խօսնակը Սոխակի վերածելով, բայց ասոր ալ կեանքը կարճատեւ եղաւ. վասնզի 1888 Նոյեմբերին վահան վ. ի կամքէն անկախ պատճառներով թերթը փակուեցաւ:

Թերեւս վահան վ. կարենար նոր միջոցներով իր թերթը շարունակելու եթէ Պատրիարքական փոփոխութեան մը բերմամբ իր կացութիւնը փոխուած չըլլար: Գաւառական պաշտօն մը ստանձնելը անհրաժեշտ ու ստիպողական կերպով կը պահանջուէր իրմէ եւ ասով կ'ուզուէր որ իր թերթը խափանուէր՝ Արմաշու Յոյսը վերականգնանքնելու համար: Բայց ցաւալի է ըսել թէ Սոխակը լռեց եւ Յոյս չխօսեցաւ, վասն զի քակելը դիւրին է բայց չինելը դժուար: վահան վ. ի դէմ ցոյց տրուած այդ հակակիր ոգին յապաղեցուց գործին շարունակութիւնը որ ուշացաւ: Այնպէս որ վահան վ. 1895 Նոյեմբեր 4ին կրցաւ դարձեալ գրական հրապարակին վրայ երեւիլ «Լոյս»ի հրատարակութեամբ: Բայց այս անգամ գործին կազմակերպութեան համար եղած դժուարութիւններ եւ տնտեսական տագնապի բերմամբ նիւթական խախուռ դերքը թոյլ չտուին որ կարենար կանոնաւոր հրատարակութիւն մը ընելու Լոյսը որ հակառակ շարաթաթերթ մը ըլլալու առաջադրութեան 1895 Նոյեմբեր 4էն մինչեւ 1899 գրեթէ չորս տարուան չըջանին մէջ հազիւ հազ կրցաւ հրատարակուիլ 33 թիւեր, որոնց բովանդակութիւնն ալ Խօսնակին եւ Սոխակին չէր հաւասարեր:

1900էն Յետոյ «Լոյս» կը դադրէր կրօնաթերթ մը ըլլալէ, տարւոյս սկիզբը վերստին դառնալու համար իր նախնական նպատակին: Բայց մինչեւ ներկայ տարւոյս այս վերածնեալ «Լոյս»ը՝ վահան վ. Տ. Մինասեանի հրատարակութիւնը միայնակ չէ մնացած, Հա-

զիւ իր հրատարակութենէն տարի մը յետոյ 1896 Յունիս 1 «Արեւելի» տպարանէն լոյս կը տեսնէր Մասիս իբր կրօնական շաբաթաթերթ Արմաշու գպրեվանքին աւարտական ուսանողներու խմբագրութեամբ:

Զեւնարկը անհատական չէր եւ ուժերը թարմ էին, հետեւաբար աւելի տեւական ու աւելի ազանով գործ մը ըլլալու ամէն հուանականութիւն կար՛ ժողովուրդը Արմաշու գպրեվանքէն ատոր նման հրատարակութիւն մը սպասելու ալ իրաւունք ունէր. վստայի քարոզելու մէկ ձեւն ալ գրելն է եւ պարբերականներու միջոցաւ ժողովուրդին վրայ ազդելը անպատեհ ձեւ մը չէ:

Ասոր համար լաւ ընդունելութիւն գտաւ Մասիս իբր կրօնաթերթ հրատարակութիւնը Օրմանեան Եպ. որ թերթը կը բանար կըսէր թէ «մեր կրօնական թերթը բարձր խնդիրներով ծանրաբեռնել չեմք ուզեր. բանգէտ երեւնալու յաւակնութեամբ դժուարին նիւթերու մէջ չեմք մաներ, գիտական ասպարէզի թեւակոխելով արժանիքներ ստեղծել չեմք սիրեր, մեր նպատակն է մեր ժողովրդեան օգտակար ըլլալ. կրօնք եւ բարոյական լացատրել, հաւատք եւ եկեղեցի պաշտպանել ու Այս ծրագրով ալ իրաւ. թերթը շարունակուեցաւ, միայն թէ շատ կարճ ժամանակ մը Օգոստոս 10ին հրատարակուող 11րդ թիւը վերջինը եղաւ եւ այլեւս Կ. Պօլսոյ մէջ հայ եկեղեցւոյ ոգւով խմբագրուած կրօնաթերթ մը լոյս չտեսաւ մինչեւ այս տարուան Յունիս 1, թէեւ Մասիսը կրկին 1898 Հոկտեմբեր 28ին իբր կրօնաթերթ հրատարակելու ձեւնարկ եղած եւ յաջողութեան ճամբու մէջ ըլլալով հանդերձ վերջին պահուն լքուած էր այդ ծրագիրը:

(Հարունակելի)

ԱՐՇԱԿ Ա՝ ԱԼՊՅԱԶԵԱՆ

ՈՒՐՈՒՆԱԳԻՄԵՐ

Գեղանի ու չնորհալի Գրաւիչ տգնութեամբ մը եւ սահուն քայլերով՝ ուր ուրեմն կ'երեւի ղեցուհի մը նման: Իր սեւ ու ցնցող աչքերով՝ կ'սփռէ իր բոլորտիքը՝ հիացիկ պաշտումի մը եւ երկիւղած ու պատկառոտ մրմունջի մը առհաւատչեայն:

Իր պարզութեան մէջ մեծ, իր անսեթեւեթ խօսակցութեան մէջ ժպտուն ու ոչ-ձեւապաշտ, միշտ սիրուած, միշտ յարգուած:

Որքան ալ հայ մեծ տիկինի մը կեղեւը կրէ իր վրայ, եւրոպացի եւ մանաւանդ ֆրանսացի քնքուչ սեռին հետ կրնայ մրցիլ իր լեզուադիտութեամբն եւ կենցաղագիտական նուրբ հասկացողութիւնովն, որով եւ իր սրահները միշտ ողողուած կ'ըլլան՝ իր մասնաւոր ընդունելութեանց մէջ, ուր ինքնաճանաչ հայունին՝ ֆրանսուհի կը դառնայ, ուր հայ տան տիկինը՝ ճշմուն լեզու մը կ'զգենու, ուր հայ մայրն իր սրտի ու մտքի բարեմասնութիւնները կ'ցուցադրէ:

Մանաւանդ երբ իր սրտի ու մտքի զանձերուն կ'միացնէ՝ մերթ ընդ մերթ՝ իր մատներու ճարտարութիւնն, երբ իր հոգին թեւ ու

Թոյնչ կ'առնէ սահելու համար ստեղնաշարերու վրայ երբ այդ անշունչ ու մունջ ստեղններն իրենց անդորր անշարժութեան մէջ կը խռովին եւ անոր քնքոյշ մասներու հպումովն կեանք ու լեզու կ'ստանան եւ ներդաշնակութեան կոհակներ կ'ժայթքեն՝ երկրւոյ մը ու լուս ունկնդիրներու լսելիքներուն վրայ, երբ այդ թրթուռն ու յուզումնալից վայրկեաններուն իսկ անմեղունակ պարզութեան մը կնիքով պարտաւորած կ'երևի, կարելի՞ է միթէ յարգանքի ու հիացումի մեծ կ'ակ բաժին մը չյատկացնել իրեն:

Եւ իրաւամբ՝ յարգուած ու փնտռուած է նէ ոչ միայն իր կեանքի ընկերոջ ընկերական բարձր դիրքին բերմամբ այլ եւ իր անսեթեւեթ ու բնական պարզութեան, իր սիրալիք բնաւորութեան, իր մանկաման անկեղծութեան եւ իր ընտիր ու իսկապէս բարեմասնութեանց համար:

Եւ որքան ալ զբաղած, որքան ալ բաղդի բերմամբ ստիպուած՝ իր տա՛ւ ու սննեակին նախապատուութիւն տալու, չմերժեր նախադաշնակին ու օժանդակին ըլլալ՝ երբ կ'դիմուի իրեն՝ բարեգործական գործի մը գլուխը կամ գործակիցն ըլլալու:

Մէկ խօսքով՝ նէ պատիւ մ է այն համայնքին որու կ'ստականի եւ փոխադարձաբար հպարտ պէտք է ըլլայ այն համայնքին ալ՝ զոր նէ պատուով ու լի արժանեօք կ'ներկայէ իզմիրեան օտար տարրերու խառնուրդին մէջ:

Եւ ինչ:

ԾՈՅԼ ԺԱՍՆԵՐ

ԱՆՈՐ ՕՐԱԳԻՐԷՆ

11 Մարտ

Ուրիշ աս ինչ ծուլութիւն է, մեր մօտ գտնուող զանգակատունը շատոնց ութն հնչեց. հիմա, տա՛ն, տա՛ն, տա՛ն, քանի՞ն է, Այլա Ծօթինիի վիթխարի ժամացոյցը ինք կը պոսայ եւ ես տակաւին ծածկոցներու մէջ փաթտուած թոյլ ու ծոյլ փռուեր եմ անկողնիս մէջ: Ելլե՞մ, չելլե՞մ, քիչ մըն ալ, եւ տակաւին կը շարունակեմ ողջ—մեռնիլ, մինչ փողոցի շարժումին, կեանքին, սգեւորութեան արձագանքը անդադար ախանջիս կուգայ՝ երեսիս՝ զարնելով ծուլութիւնս:

Արեւին ոսկի կտորումները պատուհանիս փեղկերէն ներս ինկեր՝ եւ սննեակիս մէջ հօս հօն թափթփեր են, եւ ա՛նա՛ կտորումնք մը աչքերուս մէջ կաւալայ կը խաղա՛ն, կը շրջոնէ եւ ես սթափած՝ դիւահարի պէս անկողնէս կը նետուիմ: Տակաւին գլխովի պէս եմ կարծես, քունին թմրութենէն ալզուած՝ սոսկալի բան է առտու ծանր արթննալը, երբեմն կը պատահի: Անմիջապէս պաղ ջուրի լո-

զանք մը կ'առնեմ, արդարեւ սքանչելի է ջուրը, նոր աշխարհ կը մանեմ, աչքերս կը բացուին, գլուխս կը թեթեւնայ, դիւրաշարժութիւն կուգայ վրաս, եւ վար կիջնեմ նախաճաշս առնելու համար:

Էթամէրին վրայէն գիրք մը կ'առնեմ ու մեքենաբար կ'սկսիմ թղթատել, սիրային նամականի մըն է, Սնդիւղի կնոջ մը կողմէ գրուած, էջ մը կը բռնամ ու կ'սկսիմ կարդալ:

«Օ՛հ գիտե՞ս, գիտես որքան կը սիրեմ քեզի, դու՞ն: Հեռաւորութիւնը մեռցնող է, ե՞րբ պիտի գաս, դուն այնչափ բաներ ունիս որոնցմով կրնաս մխիթարուիլ ու մոռնալ զիս: Մոռնա՞լ . . . : Որչա՞փ կը տառապիմ քեզի համար, Աստուծ իմ, նոյն իսկ պիտի ուզէի մեռնիլ, մահը անուշ, անուշ պիտի երեւնար ինծի եթէ գիտնայի միայն թէ անով կրնայի ամենափոքրիկ երջանկութիւնը տալ քեզի . . . : »

Կարդալէն ալ կը ձանձրանամ ու կ'սկսիմ մտածել թէ ինչե՛ր ըսել կուտար սէրը այդ հէ՛ք կնոջ, եւ ես իմ պըտտիկ խելքովս այդ մեծ զգացումները չէիկրնար բացատրել, եւ սակայն բանաստեղծները քնքուշ է, եթերային է, աստուածային է կ'ըսեն սիրոյ համար, եւ մինչեւ երկիրք կը բարձրացնեն զայն, աւելի բարձր տեղ չի գտնելուն համար . . . :

Եւ ես որ բանաստեղծ չե՛մ . . . :

Դեռ մտածելու վրայ էի, երբ Քլէօրադրան ներս մտաւ Քլէօրադրան, չէ՛, չէ՛, կ'աղաչեմ, անունէն մի խափուիք, հինգ տարի է մեր քովն է, եւ տակաւին ինձ սեւէ ըլլալը հասկցած չեմ հաւատացէք, էրեկ մա՞րդ է, կի՞ն է, կին ու ա՞յր է միանգամայն, ողնիի հետ ազգակցութիւն ունի: Ո՞ւրիկէ ալ գտեր է այդ դէմքը:

Տգեղութիւնն մինչեւ հո՛գ կը հասնի եղբը, ինծի ին՜չ սակայն բոլոր ասոնք, Քլէօրադրան, — սպասուհիս, — այնքան բարի է, այնքան աշխատասէր, հոգատար, հաւատարիմ որ ամէն բան կը մոռնամ . . . երբ դէմքը չեմ նայիր:

Տաք տաք թէյս բերեր է, եւ հազիւ թէյսմանին խուփը կը բռնամ քիչ մը առաջուան վերացական մտածումներս կը ցնդին անկէ ցայտող շողիին պէս, եւ պատուական նախաճաշ մը կրնեմ Քլէօրադրաի կարմրցուցած հացերուն վրայ քուլէնիս Այաքնէն զրկած պատուական կարագէն քսելով:

Նախաճաշս աւարտելուս պէս, դուռէն դուրս կը նետուիմ հիւսնալի է օդը, ա՛խ Մարա, խենթ Մարա, երբեմն անանկ օրեր կուտայ մեղի որ մոռցնել կուտայ իր խենթութիւնը, ճիշտ այն կիսաշխարհիկ կիներուն պէս որոնք իրենց կատարելութեան վայրկեաններուն մոռցնել կուտան . . . ամբողջ աշխարհի պատկանելին:

Պատյաի օր է, օգտուելու է օդէն, եւ դատարկաչրջիկի մը ամբողջ անհոգութեամբ, յուշիկ քայլերով կ'ուղղուիմ գէպի քարափ, երբ՝ յանկարծ փողոցէ մը հազիւ ներս մտած, երկու կիներու ձայ-

ներ իրար խառնուած բարբարոս ժողով մը պէս կուգան խռովել զիս: Զայնորուն *qualité*ն զատելով կը հասկնամ թէ այդ կիներուն ըրածը մոռնապէք մը չէր, ու կը հետաքրքրուիմ հասկնալու այդ պոռչրտութիւններուն պատճառը երբոր աղմկալի տան մօտեցայ՝ սկսայ աւելի դանդաղ քայլեր առնել եւ լսեցի հետեւեալ խօսքերը:

Դիտողութիւն, դիտողութիւն, դիտողութիւն, ամէն օր է աս, ալ ձանձրացայ, մինչեւ ե՞րբ, ա՛խ, Աստուած իմ:

Աս վերջին բառերը ողբերգական շեշտով մը արտասանուած էին: Երիտասարդ կին մը ըլլալու էր բարկացողը՝ Օ՛հ, բարկացած կիները՝ չեմ գիտեր դուք, բայց ես չատ կ'ախորժիմ բարկացած կիներէ, — պէտք է գիտնալ սակայն որ բարկացող կիները չէ որ ըսել կուզեմ այլ բարկացած կիները: Անանկ աղւոր երեւոյթ մը կուտայ իրենց բարկութիւնը, եթէ գիտնային . . . աղէկ որ չեն գիտեր:

Բարկութիւնը շարժում է, կեանք է, ոգեւորութիւն է, եռանդ է, աւելն է: Բարկութիւնը այտերնուն գոյն, ձայներնուն զօղ, մազերնուն հով, սիրտերնուն հեւ, աչքերնուն բոց, եւ տակաւին չեմ գիտեր ինչ մը կը գնէ կիներուն դէմքին վրայ, որ անդիմադրելի կը դարձնէ զանոնք: Եւ որովհետեւ բարկացած կնկան մը ձայնն էր լսածս ուղեցի տեսնել զինքը, անոր համար օգտուելով փողոցին առանձնութենէն կանգ առի այդ տան ճիշտ մօտիկը:

— Զանձրացար հա՞, — սկսաւ գոռալ ուրիշ ձայն մը, հաստ, խոպոտ, անախորժ այս անգամուանը, պառաւ մը ըլլալու էր պոռացողը — պառաւի բարկութիւն, բու՛հ, — ու շարունակեց, — ձանձրացար հա՞, իբր թէ ե՛ս չի ձանձրացայ, ամեն օր ալ դուրս կ'ելլես, ամէն օր ալ Մանանայ պակաս չէ, երկուշաբթի Քսէնօբուլոն Լիփիսաւիօն ունի, երեքշաբթի Տավերօնին, չորեքշաբթի Մատամ Շմիթը էփսօզիսիօն, հինգշաբթի Տիկին յոյս փուչիկ ընդունելութեան օրն է, ուրբաթ կէս արշըն շիֆօնդ կը պակսի, շաբաթ խելքդ, կիրակի ալ Քսէնօբուլոն, Տավերօնին, Մատամ Շմիթը կանակդ առած ժամ կերթաս ինքզինքդ ցուցնելու, հէ՞, անանկ չէ՞, ըսէ՞, հէ՞, չէ՞, բաղլարիչ պիտի ըլլամ նէ՛, *հեմիրե* շինուած չեմ ետվրուս, կ'օգտէ ալ:

— Խնդրեմ քիչ մը լեզուդ չափաւորէ, — վրայ բերաւ յուզուած շեշտով եւ ֆրիսքալի պէս հնչող ձայն մը:

— Զափաւորեմ հա՞, դուն ալ դուրս ելլելդ չափաւորէ, տեսնողը ի՞նչ կըսէ, մեղա՛յ Աստուած, ի՛նչ *հեմիրի* հասեր ենք, — ու թէեւ չի տեսայ բայց կերեւակայեմ որ կակաղող պառաւուկը «մեղայ Աստուած» ըսած պահուն իր ճռգած մատներով երեսին վրայ խաչ մը հանած ըլլալու է:

— Գիշերը Գառնիկիս պիտի ըսեմ կը բաւէ ալ տղանես զիս, կը բաւէ:

— Ը՛, ատ էր հոգս, — աւելցուց պառաւուկը անդրչիբրիմեան

ծիծաղով մը, — ըսէ ես՝ Գառնիկիս ըսէ քի ան ալ սանկ գլխէդ տէ
վար լուայ քեզի, ես ալ ան կուգեմ քի ըսեմ:

— Ըսեմ պիտի, տեսնե՛ս:

— Գառնիկն, ալ կը բարկանայ կոր քեզի գէմ, մի նայիր որ
խուշիկս քեզի բան չըսեր, ան ինչ սուսիկ բուսիկ զաւակ է քի՛, պոյը
սըրիմ, ամա անոր ալ համբերութիւնը հաստա ալ, քիչ մընալ
չնարկուէ տունը նստիր, ինչ է սա սիւրթիք, սիւրթիք փողոցները:

— Ա՛խ կը բաւէ, — ձայնեց մանկամարդուհին յուզուած հառա-
չանքով մը, սրաէն բխած խորունկ հառաչանք մը այս անգամուանը՝
որ արցունքներ նախագուշակել կուտայ, ճիշտ ամպերու այն որո-
տումին պէս որ անձրեւի մօտաւորութիւնը կ'աւետէ, — ի՞նչ
կեանք է սա, հոս եկած օրէս երեսիս կը պոռաս, ամեն օր, ամեն՝ օր:

Վերջապէս Նովէլլի մը ըլլալ հարկ չկար հասկնալու համար որ
հարս ու կեսուրի կոխ մըն էր եղածը: Հարս ու կեսուրի կոխ, հին-
ցաւ ալ, մինչեւ երբ պիտի տեսէ: Այնչափ կարգացած էի այս նիւ-
թին վրայ որ ալ որոշած էի երբէք չի հետաքրքուիլ այդ հարցով,
եւ սակայն այս անգամուանը որ բնականն էր ուղեցի լսել ու տես-
նել, եւ հոտ փողոցին ճիշտ մէջտեղը գամուած մնացի կատակերգու-
թիւնը մէկ ծայրէն միւսը մտիկ ընելու համար, եւ հիմա որոշումիս
հակառակ, նոյն իսկ օրագիրիս մէջ կ'արձանագրեմ յաւիտենական
այդ վէճէն նմոյշ մը: Բայց ինքնատիպ կոխ իրաւ որ:

Ինչե՛ր, ինչեր ըսին մէկմէկու, եւ սակայն պառաւուկին լեզուն
տնտանիքի էր եթէ ձեռքէնս դար պիտի խեղդէի, ցնդածը:

Նոյն միջոցին, ութ տարեկանի երեւոյթով փոքրիկ աղջնակ մը
դրան առջեւ սիրուն շնիկի մը հետ կը խաղար, — անտարբեր տիրող
աղմուկին որուն վարժ ըլլալու էր, — երբ մոխրագոյն, մսոտ, մա-
ղոտ շիրին կատուիկ մը տունէն դուրս ելաւ, աղջնակը կատուիկը
տեսնելուն սկսաւ մոլտալ:

— Փխինա, փսը, փսը՝ փը՛ս: Կատուիկը շնիկին քովը երթալով
թաթովը կատակել սկսաւ: Շնիկը փոխադարձաբար ականջէն կը
խածնէր, կը հոտուտար վրան կը յարձակէր, կը ցատկէր, կատուի-
կը գոհ երեւոյթ մը ունէր, ու չէր դադրէր ան ալ իր կարգին շնիկին
պոչէն խածնելու, վազելու, վաղվելու: Ալ գործը տաքցած էր իրենց
մէջ, անանկ որ իրարու փաթտուած երկուքը մէկ գլտորեցան գե-
տին, հրճուանքի ճիչեր կը հանէր շնիկը եւ պայլանգ մոլտուքներ
կատուիկը: Աղւոր էր տեսնել այդ միներնիկ արարածները գիրկ գըր-
կի, բերան բերնի, աչք աչքի, շունչ շունչի, երէկ ամուսնացած զոյգ
մը գգուելի տատրակներու պէս իրարու վրայ կը գուրգուրային:

Փոքրիկ աղջիկը ժպտը գէմքին վրայ ուրախութիւնով կը դիտէր
իւր սիրական ֆիմին եւ փխինային գիրկընդխառնումը եւ կերելի
թէ հմայուած անոնց հաճելի դերքէն գէպի իրենց տան՝ դուռը մո-
տեցաւ եւ, — Մամա՛, մամա՛, եկո՛ւր եկո՛ւր տեսնես, — ձայնեց:

Մայրը որ սաղնին դրան առջեւ կեցած էր եւ տակաւին իր կե-
սուրին պուշտութիւնները լսելով զբաղած՝ իր աղջկանը անօրինակ
աղաղակէն սթափահար դէպի դուռը վազեց,

Ինչ կայ, ինչ գտաւս հարցնելով:

Աղջնակը անմեղօրէն ու քրքիւններ արձակելէն — Մամն, մամա տե՛ս
աւելցուց, — տես ֆիմին փոսինաին հետ փաթառուեր են, երէկ, մի՞տ-
քըզ է մամա, ֆիմին փոսինաին խածաւ, բայց ալ կը սրբեն կոր մէկ-
մէկու, տեսնաս ինչ կատակներ ըրին, ինչ աղւոր է ինչ աղւոր է
մայրիկ, ֆիմին նայէ ինչպէս կը լզէ փոսինաին փոսինան ալ ընդ
. . . ընդ . . . տաք տաք ձայներ մը հանէ կոր ուրախութենէն:

Կարծես փոքրիկ աղջնակը մայրը կանչած էր գաս մը տալու
համար, այս վերջինը ուշադրութիւնով եւ զարմանա՜տը շան ու
կատուին սիրաբանութիւնը կը դիտէր՝ եւ հոն մնաց պահ մը անխօս
ու մտադրաղ՝ մինչ ներսէն պառաւուկը կը շարունակէր զառանցել
իր հրեշտակային տոտով ! ! !

Եւ ե՛ս այդ օրէն համոզուած եմ որ շունը կատուին հետ կրնան
հաշտուիլ, բայց հարսը կեռուրին հետ երբէք . . . :

Ղ. ՎԱՐՊԵՏԵԱՆ

ՆԱՄԱԿ ԱՏԱՆԱՅԷՆ

. . . Խմբագիր

Կրիկիոյ բազմաճառ գաւառներու առաջնորդարաններն տարի-
ներէ ի վեր թափուր մնալով՝ անխնամ եւ տխուր կացութեան մը
ենթարկուած էին: Շատ զիւղերու մէջ՝ եկեղեցիի դռներն փակ-
ուած, ժողովուրդն զուրկ կրօնական ու բարեպաշտական ամէն
միջոցառութենէ, եկեղեցիի պայծառութեան եւ հանրութեան յա-
ռաջդիմութեան միակ աղբիւրն եղող դպրոցներն շատ տեղերու
համար աղանձուր քմահաճոյքին զոհուած են: Մատաղ մանկաին
օրք ապագայի կեանքն ու հոգին պիտի կազմեն, անխնամ եւ անհոգ
ծնողներու ուշադրութիւնն անկամ չեն զրաւեր:

Ամեն. Տ. Տ. Սահակ Կաթողիկոսի ընտրութենէն ի վեր Հայ
համայնքն եկեղեցական եւ դպրոցական կարգադրութեան եւ յա-
ռաջդիմութեան մեծամեծ յոյսերով սոգորուած է: Կը յուսանք ու
պիտի յուսանք թէ հետզհետէ ուշադրութեան պիտի առնէ Առաջ-
նորդական խնդիրներն, քահանայական աշխուհի անկեալ վիճակը եւ
դպրոցներու բարգաւաճման էական ու կենսական խնդիրն: Սկսած
իսկ է արդէն նորին Օծութիւնը Սիւ վանքի շինութեան, սրբանոցի
մը վերահաստատման ու փառաւոր շէնքի մը կառուցման: Ամէն
կողմ իւր հայրական խորատներն՝ յորդորներն ու բարոյական քաջա-
երութիւնն անպակաս ընելու մեծ ճիգ կ'ընէ:

* * Գեր. Մուշեղ Մ. Վարդապետ Սերոբեանի նախորդ ամսոյ 11ին աստ ժամանումը արդէն ընթերցողները կարգացին ազգ. օրաթերթերու մէջ, ուստի զանց կընենք անոնց կրկին յիշատակութիւնը:

Փետրվար 15ին Գեր. Մուշեղ Մ. Վարդապետ Սիս դնաց Մովսէս Վարդապետի եւ այլ ընկերներու հետ Նորին Օծութեան ներկայանալու, 6-7 օր վերջը վերադարձաւ, կրթական ու բարեգործական նախապատրաստական գործերով զբաղելու: Շատ ու շատ գործեր կան որք երեսի վրայ մնացած են շատոնց ի վեր, ժողովուրդը մեծ համարում ունի եւ բարեբաղդ կը համարի զինքն Մուշեղ Վարդապետի պէս առաջնորդ մը ունենալուն համար: Լիայոյս ենք թէ բարեօր մատակարարութեամբ եկեղեցական ու դպրոցական ամէն կարգադրութիւնք աւելի դոնացուցիչ կերպարանք մը կըստանան հետզհետէ, ձեռնհաս եւ փորձառու անդամոց հետ:

27 Փետրվար կիրակի օր Գեր. Մուշեղ Մ. Վարդապետ Սուջնորդութիւնը հաստատող խախուսիչ եւ յորդորական կոնգրակն կարգացուեցաւ Ս. Աստուածածին եկեղեցին մէջ (1):

ԳԱԼՈՒՍ Ս. ԱՐՄԷՆԵԱՆ

ՀԱՄԱՇԻԱՐՀԱՅԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳ

* Երկար ատեն այնպէս կ'կարծուէր թէ հասարակածային Ափրիկէն անքնակելի է Եւրոպացիներուն համար և թէ՛ հոն հաստատուած գաղթականութիւնները որ և է ապագայ չեն կրնար ունենալ: Սակայն Ուկրաինայի երկամուկիին շինութիւնը եկաւ ջրել այս տեսութիւնը, և Անգլիական արեւելեան Ափրիկէն՝ Բրիտանական Կայսրութեան ամենէն բարգաւաճ գաղութներէն մին ըլլալու ճամբոյն մէջ է հիմայ: Ահաւասիկ քանի մը նշակիչ թուանշաններ: Ասկից տասը տարի առաջ Քիբոլու կոչուած բարեբեր և ջրառատ երկիրը, որ Հասարակածի տակ կ'գտնուէր և որ կազմուած է 1500-2000 մէծր բարձրութեամբ լեռնադաշտերէ. մագիւ կ'պարունակէր քանի մը սպիտակ գաղթականներէ (Արգ, տնտեսական վերջին տարւոյն մէջ այս միւնոյն երկիրը մօտաւորապէս չորս միլիոն ֆրանքի արտածութիւն ունեցաւ զանազան բերքերու վրայ) իսկ իր ներածութիւնները տասներկու միլիոնը անցան: Եւ մտածել թէ երկամուկիի շինութիւնը զեռ հազիւ աւարտած է:

* Երկրաշոյնտի ամենէն յանդուգն և նկարագրեղ շէնքերէն մին է այն որու կառուցումը աւարտելու մօտ է (Մօնքայի

մէջ և որ պիտի ծառայէ իբր ովկիանոսագրական թանգարան:

* Վերջերս Հնդկա. Զինի մէջ գտած են տաճար մը և ուրիշ աւերակներ որոնք մեծ շահեկանութիւն կ'ընծայեն հնաթասներու և գիտնականներու համար: Պեղումները պիտի շարունակուին և կ'յուսացուի որ զեռ ուրիշ արեւնետագիտական կարևոր աւարկաներ երևան ելլեն:

* Բեռուսիոյ Բէռի Կրօնականի մէջ գտած է 25000 քիլոկրամ ծանրութեամբ օգտքար մը որ այժմ կ'գտնուի Նիւ - Եորքի բնագոյտմական թանգարանին դրան առջև:

* Արեգակը կ'շարունակէ ցոյց տալ արտակարգ գործունէութիւն մը՝ ինչ որ կ'յայտնուի իր մակերևոյթին վրայ երևան եկող բազմաթիւ բիծերէն: Անցեալ ամսոյ սկիզբը Աքայա Մօրէի ի Պոքոմ, նշանակեց իսկապէս հակայական նոր բիծի մը երևումը որ մինչև հիմայ դիտուած բիծերը կ'զերբազանցէ իր ընդարձակութեամբ: Այս նոր բիծը ունի 173600 քիլոմէթր երկայնութիւն և 102,000 քիլոմէթր լայնութիւն կ'զբաւէ արեգակնային տրամագծին երկայնութեան 1/10 և անոր մակե-

(1) Անկարկուած Կոնդակը թէն ընդունած ենք, սակայն կ'ցուէինք որ Թերթիս ծաւալը չնրերի նոյնին հրատարակութիւնը:

և Թին 1/2901 Անելի մեծ է բան այն հսկայ բիծը որ տեսնուեցաւ 1858 ին և որ 230,000 քիլոմէթր երկայնութիւն ունէր և կ'ընթացէր արեգակնային սկաւառակին 1/53 ր: Այս արտակարգ բիծը՝ որ անցնալ փետր ի սկիզբները պարզ աչքով կ'տեսնուէր արեգակի ծաւալման հետեւանքով աներկոյթ եղած է նոյն ամսոյն 10 էն ի վեր: Այս նոր բիծին լեռնմէկ կարելի՞ է արդեօք զուշակել անցնալ տարուան նման տար ամառ մը: այս մասին առանց կարենալու բացարձակ կերպով բան մը հաստատելու աւելորդ չըլլայ թերևս յիշեցնել հանրածանոթ Ֆրանսացի աստղագետ Քամիլ Ֆլամարիոնին այն կարծիքը թէ արեգակնային բիծերու յաճախութիւնը և ընդարձակութիւնը կ'ընթաց դիպին երկրագունդի բարեկառնութեան բարձրութեան հետ:

✱ Վերջերս կալէսի երկրին մէջ գրտուած է գործանալի կերպով պահպանուած հետաքրքրական բրածոյ մը: այն է բոյն մը և մէջը երեք հաւկիթներ՝ որոնք երկար դարերու ընթացքին մէջ բարակած են: Կարելի քան ճշդիւ այս հաւկիթներուն բնութիւնը կ'արժուի թէ անոնք կ'վերաբերին խոշոր թռչունին մը որուն տեսակը անհետացած է և որուն մէջ ոսկորը գտնուած է նոյն բրածոյ բոյնին մօտերը: Այս բոյնը տարբերակաւ տարուան չափ հնութիւն ունի:

✱ Զարոնի մէջ արագալը մը կայ որուն արջը արտակարգ երկայնութիւն մը ունի, այն է 5 մ. 40: Այս արագալին տէրը, իմօ Թաշկալանա, ծախած է զայն պահեստի գիւղերու մը, պահանաւ որ զրամը յատկացուի Զարոնի պատերազմական գանձին:

✱ Երբեմն տեսնուած են մասաչուսեթու շուներ որոնք պատահաբար կամ կամովին որդեգրած են կատուի ձագուկներ եղած են մինչև իսկ մկնիկներու կամ տուող կատուներ: Հազուադէպ բան մը չէ հաւերուն թուես նստիլը բաղի հաւկիթներուն վրայ: բայց կարծեմ մինչև հիմա տեսնուած կամ լսուած չէ որ էջ շուն մը որդեգրած և իր կամով անցած ըլլալ խոզի ձագերու: Այս բանը պատահած է Ֆրանսա՝ ագարակի մը մէջ. անկի որսի շուն մը դիպուածով կ'ըրկուէ իր ձագերին: Երբ առանձին կ'մնայ իսկոյն կը վազէ խոզանոց ուր մատակ խոզ մը նոր ձգնած էր: փախկութեամբ բերնին մէջ կ'ընէ երեք պզտիկ խոզի ձագեր և կը տանի իր շնարկը: կ'ըլլէ, կ'շոյն զգոտուի և կ'սկսի կամ տալ անոնց, իբր թէ շունն ձագերը ուլլային:

✱ Թաքիօէն կ'մանուցուի թէ Թիւոֆիւ արշիպեղագոսին մէջ, Իվօմիմայէն երեք մղոն դէպի հարաւ, ծովին երեսէն զուրա ելած է 4100 մ. Թր շրջապատ ունեցող նոր կղզի մը: Անցեալ տարուան Նոյ.

14 ին սկսան տեսնուիլ առաջին նշանները: այս Թուականին բազմաթիւ պայծառներ լսելի եղան մինչև 28 Նոյ որ միջոցին Թանձր ծուխ մը սկսաւ բարձրանալ ևս իրենեքէն. այս ծուխը տեսց մինչ Դեկտ. 5 երբ նշմարուեցաւ կղզի մը սիլուէթը: փետր 1 ին Իվօմիմայէն բնակիչները այցելեցին կղզին որուն մակերևոյթը ծածկուած էր հրաբխային շիւթերով և շրջապատուած առաջի կոշտով մը կղզիին հիւս. կողմը կ'գտնուի եռացող լիճ մը որուն եզերքը շեղակի կ'բարձրանայ 76 մէթր բարձրութեամբ լեռ մը:

✱ Քանաուայի գիւղերէն մէկուն մէջ կը գտնուի հսկայ ծառ մը որու բունին մէկ մասին մէջէն փապուելի ձևով փորուած անցքէ մը դուրսեցնումը կրնայ անցնիլ վեց ձիով լծուած և բաւն հողի պարուսակող կտաք մը:

✱ Աշխարհիս մեծագոյն աղամանդը գտնուած է Եօնանիէպուրկի հանքերէն մէկուն մէջ. այս աղամանդը ապահովագրուած է երկու բորէն միլիօն ֆրանքի և կ'ընէ 3000 քրամ: անոնք վիճակի մէջ մինչեղև ցարդ ամենէն խոշոր կարծուած աղամանդը, նոյնպէս անոնք, 900 քրամ միայն կ'ըլլէր:

✱ Միս Մէրի Սալէն ամերիկացի հրօշակուոր զերասանուէրի մը վերջերս մեռնելով 500,000 ֆրանք կտակաւ է հիմնելու համար ամերիկեան ազգային Թատրոն մը: Բայց այս գումարը պիտի գործածուի այն տան միայն՝ երբ տուկու և դրամագլուխ քաներինից միլիօն ամբողջական գումար մը կ'ազմեն:

✱ Աշխարհիս ամենէն հարուստ կ'ընէ Տիկին Կրին, Պրֆալօի մէջ (Միսսիսիպի նահանգներ). իր հարստութիւնն է 250 միլիօն ֆրանք: զոր անձամբ շահած է իր հօրէն մտաւազած ըլլալով միայն 5 միլիօն: Նիկ. Կրին պարծանքով կ'ըսէ թէ իր գործերու: մէջ և ոչ իսկ մէկ սանձիմի անիրաւութիւն մը ըրած է որ և է մէկուն:

✱ Զարմանալի է որ տակաւին Բարիզի մէջ կ'գտնուին բաւական մեծ Թիւլով գրքի-կարգալ չգիտցողներ: Վերջին դիւստրագրութեան մէջ հաստատուեցաւ որ 16,110 նոր գիտնորներէն 112ը բացարձակապէս անուսուտ են, զրեկ կարգալ չեն գիտեր 110ը միայն կարգալ գիտեն: վերջուպէս 509ը գիտեն կարգալ և գրել, բայց Թուքանական ամենալարգ գործողութիւն մը չեն կրնար կատարել:

✱ Պ. Կորսոն Պէնէթի կողմէ նուիրուած ինքնաշարժ կտաք մը մասնաւորապէս կ'գործածուի հիմալ ժողկուտ այն շուները որոս կուզուի յանձնել Ժէնրվիլիէի մէջ հաստատուած ապաստանատաններն: Հետամային մը ազգարարութեան վրայ կառուր կ'մեկնի Շան-գ'էլիզէի պողոտայէն և կ'երթայ կ'գտնէ այն շունը

զոր կ'փափաքին ասպնջառնելի սուլ:

* Կենցաղագէտ մարդ մը պէտք չէ ստօնի մէջ մտնել՝ գաւազանը ձեռքը բռնած, ինչ որ ներելի է ձերբորոշ կամ յայտնի անձնաւորութիւններուն: Ընդհակառակը՝ պէտք է պահել իր ձեռնոցները և զլխարկը զոր պարտի ծունկերուն վրայ դնել նստած պահուն: Շատ դժուար բան է առանց շփոթելու այսպիսի գիրքի մը մէջ պահել զխնայ իր զլխարկը և որ միևնոյն ժամանակ նշան մըն է շարժու-ձեւերու ճշմարիտ համարձակութեան և աշխարհիկ սովորութեան: Միայն թէյի ժամանակ պէտք է թողուլ զլխարկը սեղանի մը կամ կարասիի մը վրայ դնելով զայն:

* Զարոն օրէ օր աւելի կ'եւրոպականանայ ուր կ'տեսնուին միայն Բարիզէն և Լոնտրայէն բերուած ամէն տեսակ հագուստներ և ամէն ձևով զլխարկներ: Սակայն կան մաս մը ճարտնոցիներ որոնք հակառակ են այս նորոյթներուն և կ'փափաքին վերադառնալ ճարտնական հին բարի ժամանակներու ինքնատիպ և նրկարագեղ տարազներուն որոնց օրինակները կ'տեսնուին ճարտնական անոթներու վրայ:

* Ինչչ պիտի իյնար մեզմէ իւրաքանչիւրին եթէ՝ ոմանց երազածին համեմատ՝ երկրի հարստութիւնը հաւասարապէս բաժնուէր ամէնուն մէջ: Վիճակագրութիւնը հաստատած է հաւասարական թիւը

Եւրոպայի համար: Տրուած ըլլալով որ Անկլիա իբր շարժուն և անդարձ հարստութիւն ունի 295 երկրիան ֆրանք, Ֆրանսա 247, Գերմանիա 201, Իտալիա 160, Աւստրիա 103, Իտալիա 79, Պելճիքա 25, Հոլանտա 22 երկրիան, ևն, մէն մի Անկլիացի միջին հաշիւով՝ պիտի ունենայ 5920 ֆր., մէն մի Ֆրանսացի՝ 5290, մէն մի Հոլանտացի՝ 3680, մէն մի Պելճիացի՝ 3120, մէն մի Գերմանացի՝ նոյնչափ, մէն մի Աւստրիացի՝ 2000, մէն մի Իտալացի՝ նոյնչափ, մէն մի Իռլանդացի՝ 1200 ֆրանք: Գարեջրականներուն կը թողունք զանկ այս երկիրներէն իւրաքանչիւրին բնակչութեան թիւը:

* Հազիւ յիսուն տարի կայ որ Լիվին-կաթընի ձեռքով զանուցան Ջամպէզ գետին վրայ Վիքթորիայի ջրվէժները, և ահա կ'ծանուցուի թէ Գաբէնի մէկնոց երկաթուղիի զիծը հասած է մինչև այս աս-հանքները որոնք աշխարհիս մեծագոյն ջրվէժներն են Այն զիծը որու շնորհիւ այսուհետև կարելի պիտի ըլլայ նոյն ջրվէժները հասնիլ, մէկ ճիւղն է Գաբ-Գա-հիթէ մեծ զիծին — Սէսիլ Դոստի մեծ յիւացումը — զոր Անկլիացիք անշուշտ իրականացնելու վրայ են և որ արդէն կը տարածուի 2500 քիլոմէթրի վրայ, Բէթ-Պաուսէն մինչև Զամպէզ: Առաջիկայ ամառէն սկսեալ կառախումբերը չորս օրուան մէջ ճամբորդները պիտի տանին Վիքթորիա ֆալս կայարանը:

ՎԱՐՍԱՍ

Լ Ր Ա Ք Ա Ղ

ՕՐԱՀԱՅՈՅԺ

* Վերջին պահուն ցաօք կ'տեղեկանանք իզմիրի Ասաջնորդ՝ Գեր. Տ. Եղիշէ եպ. Դուբեանի Տիրամօր զառն-ժահը՝ ժամանակէ մ'ի վեր մտահոգ լուրեր կը հասնէին Ն. Սրբազնութեան իր ձերբ-նագարդ մօր առողջական վիճակին վրայ, վերջերս սակայն՝ Սրբազան Հօր սիրաբ սկսկած էր անդորրիլ՝ ստացած ապահովի լուրերուն վրայ: Կերէի թէ Տիրամօր ձերբնագարդ տարիքն և անցնող ձմեռուան խստաշունչ ու փոփոխական եղանակները ծանր ազդած են Ազն. Տիրամօր յառաջացած տարիքին վրայ: Խըմբագրութիւնս իր անկեղծ ու սրտաբուխ

վշտակցութիւնները կ'ներկայէ Գեր. Տ. Եղիշէ Եպ. Դուբեանի իր կրած դառն կորստեան համար, համարձակելով ու է միաթարական իօսք ուղղել Ն. Սրբազնութեան՝ իր եկեղեցականի և խորհող մարդու կրկնակ տեսակէտներն ի նկատի ունենալով:

ԿՆՏՐ ԿՍԱՆՔԷՆ

* Երկսեռ վարժարանաց ի նպատակ տրուելիք նուագահանդէսին կազմակերպութեան համար հրախրուած ազնիւ Տիկիները, բացի Տիկին Մ. Կ. Կիւրիւն-լեանէ, ընդունած են իրենց եղած հրաւէրը և արդէն մէկ երկու նիստեր կազմած:

✱ Կ'սենք Թէ Ազգ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը և Խնամակալութիւն տիկինները՝ իրենց պաշտօնի երկամեայ շրջանը աւարտած ըլլալով՝ իրենց հրաժարականը զրկած են Քաղ. Ժողովին որ՝ ընդունելով մատուցուած հրաժարականները՝ պիտի ձեռնարկէ նոր ընտրութեան:

✱ Կ'տեղեկանանք Թէ տեղւոյս Ս. Ստեփաննոս եկեղեցւոյ Լուսարարապետ քահանային համար սահմանուած 10 մէծիտի ամսականը 4 մէծիտի կուգուի իջեցնել եկեղեցականութեան կողմէ. ըստ մեզ. եթէ եկեղեցականը դժգոհ են այժմու Լուսարարապետէն — ինչպէս դժգոհ էին նաև նախորդէն — լուսագոյն և բանտուր միջոցն է բացէ ի բացէ հրաժարեցնել զայն իր պաշտօնէն՝ քան Թէ ամսականի գեղջման պէս անուղղակի և պատիպատ հնարներու դիմել. եթէ իսկապէս փափաքող են եկեղեցւոյ օգտին և բարեգործութեան:

✱ Անցեալ երկուշաբթի օր Մեսր. վարժարան այցելեց Նիւ-Եորքի (Ամերիկա) Երիտ. Քրիստ. Միութեան ընդհ. քարտուղար Մ. Բէնֆիլտ, համակրելի և փառելուոյ երիտասարդ մը որ բոլոր աշակերտոց և ուսուցիչներու ներկայութեան բանախօսութիւն մը ըրաւ զոր հայերէնի կ'ընթերցանէր հայ բողոքականաց քարոզիչ Պատ. Թաշճեան. ներկայ էին նաև Մեծ. Յովհ. Էֆ. Բաբազեան, նախագահ տեղւոյս հայ Երիտ. Քրիստ. Ընկերակցութեան, և Ամերիկեան Միութեան Մ. Մաքնոթըն:

✱ Քաղ. Ժողովոյ անդամներէն Մեծ. Յակոբ Էֆ. Հարէնց անցեալ շաբա՞ մեկնած է Պոլիս, իզմիր-Կէօզէփէ Թրամվայի ընկերութեան որուն Տնօրէնն է, ինչ ինչ գործերու կարգադրութեան համար:

✱ Մեր Մեծայարգ աշխատակից՝ Գէորգ Էֆ. Պուպլի՝ վերջին օրերս իր ունեցած ծանր զբաղմանցը պատճառաւ չէ կրցած զրկել մեզ իր 15 օրեայ բաղաձայն տեսութիւնն, որով ակամայ կ'ընդունը զայն յաջորդ Թիւին:

ՊԱՏՈՒԱՆՇԱՆ

✱ Գոհութեամբ կ'իմանանք Թէ Վեհ.

Սուլթանը բարեհաճած է Գ. կարգի Մեծիտի պատուանշանը շնորհել Այտընի նահանգին ընդհ. երկրաչափ Մեծ. Երուանդ Էֆ. Խորասանի որ միւլէնոյն տառն Գաւառ. Ժողովի Բ. Ատենապետն է և անգամ Քաղ. Ժողովի: Զերմապէս կ'շնորհաւորենք Խորասան Էֆէնտին՝ Կայս. այս բարձր գնահատման արժանացած ըլլալուն առթիւ:

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԻ ՆՈՒԷՐ ՄԸ

✱ Պոլսոյ ազգ. Թերթերը կ'հաղորդեն ուրախաւորի լուր մը, որու համեմատ վսեմ. Պօղոս փաշա Նուպար մտադրութիւն յայտնած է իր անձնական ծախքով հիմնել առևտրական բարձրագոյն վարժարան մը որու գետնին գնման շէնքին կառուցման և անոր կալուածներ գնելու համար յատկացուցած է մէկ միլիոն ֆր.

ՆՈՒԱԳԱՅԱՆԴԷՍՆԵՐ

✱ Պոլսէն մեզ զրկուած նամակէ մը զոր տեղի անձկութեան պատճառաւ կարելի չեղաւ ամբողջութեամբ հրատարակել, կ'քաղենք հետեւեալները — Վիւտէնեան երրորդ և վերջին նուագահանդէսը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի 13|26 Մարտ, փայլուն յաջողութիւնով: Դիտելի է Թէ Պ Կիւտէնեան իր արուեստագէտի անվիճելի կարողութեան հետ ունեցեր է նաև մեր հասարակութեան ներկայանալի կտորներու ընտրութեան մասին գնահատելի ճաշակ իր յայտագրին մէջ զննելով այնպիսի հատուածներ որոնք ամենէն աւելի մօտիկ են մեր ճաշակին, մեր հասկցածներն են: Ազգ. Հիւանդանոցի առաջիկայ նուագահանդէսը կազմակերպողները կրնան օգտակար Թելաղութիւն մը համարիլ Պ. Հայկ Կիւտէնեանի գտած յաջողութեան պայմանը — Նոյն կիրակին տեղի ունեցաւ նաև ջութակահայ Մ Կօլտէնպէրկի աշակերտներուն նուագահանդէսը՝ Իւնիօն Ֆրանսէզի մէջ: Ուրախալի էր տեսնել բազմաթիւ ազգային արուեստագէտներուն մէջ հայ աշակերտներու ալ գոյութիւնը: Մ. Կօլտէնպէրկ այս նուագահանդէսին արդիւնքէն մաս մը յատկացուցած է հայ աղքատիկ եկեղեցիի մը:))

Խմբագիր - Տնօրէն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

✱ Տպագրութիւն Մ. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ ՈՐԴԻ

ROYAL EXCHANGE ASSURANCE

FIRE LIFE

A. D. 1720

C. WHITTALL & Co

GENERAL AGENTS

Smyrna

ՌՈՅԱԼ ԵՔՉԵՆՃ

ՈՒՐԵՆԱՀԻՆ և ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ

ԱՊՐԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԴԵՀԻ և ԿԵՆՍՑ

Խմենաց 1720 ին Ի ԼՕՆՏՕՆ

Գոյր Ընկերութեան 5,000,000 Անգլ. օսկի: Վճարեալ ապա.
Հովազ բեռնեբու 1720 և 42,000,000 Անգլ. օսկի:

ՀՐԴԵՀԻ ՃԻԻՂ

Ռօյալ Էքճեն Սնդիական Ընկերութիւնն կ'ապահովագրէ հրդէհի
դէմ՝ ամեն տեսակ կալուածք, կարասիք և Ապրանք նպաստաւոր պայ-
մաններով:

Ընկերութեան սկզբունքն է ֆուսուց անմիջական և արդար հատուցում.
Երկու տարուան կամ աւելի ապահովագրութեանց համար յառուկ
գեղչ վը կ'արուի:

ԿԵԱՆՔԻ ՃԻԻՂ

Ընկերութիւնն ամենանպաստաւոր պայմաններով կ'ապահովագրէ.

- 1° Անբողջ կեանքի տեղողութեան վրայ.
- 2° Խառն Ապահովագրութիւն
- 3° » » եւ կրկին դրամագլխով
- 4° Տղոց օժտի դրամագլխովայի եւ այլ պայմաններով.
- 5° Ընկերութեանք ապահովագրութիւն

Աւելի մանրամասնութեանց համար գիմել բնգհանուր գործակալնե-
րուն Զմիւռնիոյ և շրջակայից Ի Ֆրանկաց Թաղ գրասենեակները

ՇՈՐԼ ՈՒԻԹՕԼ և ԸՆԿ. C. WHITTALL & Co
կամ քննիչ պատուիրակին C. O. OSCAN — Ե. ՌՈՍԿԱՆ

GRANDS MAGASINS

DE LA RUE FRANQUE — SMYRNE

P. XENODOULO & C.

ՄԵԾ. ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆՔ ՖՐԱՆԿԱՅ ԹԱՂԻ
Բ. ՔՍԷՆՈՔՈՒԼՕ և ԸՆԿ.

ՀԱՐՈՒՍՏ ՈՒ ՃՈՒ

ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ներբնազգեստներու,
Բէնիւառներու,
Պուզներու, Ժիւքօններու,
Եւն. եւն. եւն.

Մետաքսե Մանրօներ,
Մուշուշիկե Պօւսներ
Գօտիկեր եւն. եւն.

ՄՕՏԵՐՍ

 ՄԵԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԵՐ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ ԵՂԱՆԱԿԻՆ ՆՈՐՈՑԹՆԵՐՈՒ.

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ